

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑ : ธาตุและปัจจัย

๑.จงเติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

๑)ธาตุ คือ.....

๒)ธาตุใช้ประกอบกับ.....สำเร็จเป็นกิริยาอาชยัตบ้าง กิริยาจิตบ้าง นามกิตบ้าง

๓)สัทมธาตุ หมายถึง.....

๔)สัทมธาตุเป็นได้ ๔ วาจก คือ ๑)..... ๒).....

๓)..... ๔).....

๕)อัทมธาตุ หมายถึง.....

๖)อัทมธาตุเป็นได้ ๔ วาจก คือ ๑)..... ๒).....

๓)..... ๔).....

๗)คำว่า "กัมม" ในคำว่า "สัทมธาตุ" หมายถึงบทนามที่ลง.....วิภัตติ มีคำแปลอาชยัตนิบาตว่า.....

๘)เอกสระธาตุ คือ.....

๙)อเนกสระธาตุ คือ.....

๒.กิริยาต่อไปนี้สำเร็จมาจากธาตุอะไร เป็นสัทมธาตุหรืออัทมธาตุ เพราะเหตุไร

๑) กโรติ ย่อมทำ สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๒) มรติ ย่อมตาย สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๓) ขาหติ ย่อมกิน สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๔) ชาวติ ย่อมวิ่ง สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๕) กสติ ย่อมไถ สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๖) ตัญญุติ ย่อมยืน สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๗) สุธมาติ ย่อมพั่ง สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๘) ภวติ ย่อมเป็น สำเร็จมาจาก.....ธาตุ เป็นธาตุประเภท.....เพราะ.....

๓.ธาตุเหล่านี้มีที่พยางค์ เรียกว่าเอกสระธาตุหรืออเนกสระธาตุ

๑) อิ (ไป, ถึง) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๒) ชาคร (ตื่น) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๓) นี (นำไป) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๔) กิลม (ลำบาก) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๕) เค (ขบข้อง) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๖) กร (ทำ) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๗) ภู (เป็น, มี) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๘) ปีลธิ (ประดับ) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๙) ควส (แสวงหา) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๑๐) ทา (ให้) มี.....พยางค์ เรียกว่า.....

๔.จงจับคู่ข้อความต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

๑)หมวด ฎ ชาติ	ก.กิริยาศัพท์ที่กล่าวถึงผู้ที่ใช้ให้คนอื่นทำ
๒)หมวด รฐ ชาติ	ข.ลง เณ, ฌย ปัจจัย
๓)หมวด ทิว ชาติ	ค.ลง โอ ปัจจัย
๔)หมวด สฺ ชาติ	ฌ.ลง อ, เอ ปัจจัย
๕)หมวด กี ชาติ	ง.กิริยาศัพท์ที่กล่าวถึงกรรม ยกกรรมเป็นประธาน
๖)หมวด คห ชาติ	จ.ลง อ, เอ ปัจจัยและนิคคหิตอาคมหน้าพยัญชนะที่สุดชาติ
๗)หมวด ตน ชาติ	ฉ.กิริยาศัพท์ที่กล่าวถึงคนหรือสิ่งที่ถูกใช้ให้ทำ
๘)หมวด จุร ชาติ	ช.ลง ย ปัจจัย
๙)ปัจจัย	ฌ.กิริยาศัพท์ที่กล่าวแต่สักว่าความมี ความเป็น
๑๐)วาก	ฎ.ลง ญ, ณา ปัจจัย
๑๑)กัตตุวาก	ฐ.ลง นา ปัจจัย
๑๒)กัมมวาก	ท.การบอกให้รู้ว่าประธานแสดงบทบาทอย่างไรในประโยค
๑๓)ภาววาก	ฒ.เป็นเครื่องหมายกำหนดวาก
๑๔)เหตุกัตตุวาก	ต.ลง ฌหา ปัจจัย
๑๕)เหตุกัมมวาก	ท.กิริยาศัพท์ที่กล่าวถึงผู้ทำ ยกผู้ทำขึ้นเป็นประธาน

๕.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัตติให้ระบุตัววิภัตติ เช่น ติ, ตี ไม่ต้องระบุหมวด)

๑) โคเปติ	ย่อมคุมครอง	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๒) กโรติ	ย่อมทำ	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๓) คณฺหาติ	ย่อมถือเอา	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๔) ชินาติ	ย่อมชนะ	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๕) ปหิณาติ	ย่อมส่งไป	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๖) ขียติ	ย่อมลี้ไป	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๗) กุชฺฌติ	ย่อมโกรธ	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๘) ฉินฺหาติ	ย่อมตัด	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๙) วาติ	ย่อมกล่าว	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๑๐) ภาวติ	ย่อมเป็น	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๑๑) นมามิ	ย่อมไหว	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๑๒) สรติ	ย่อมเป็น	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๑๓) ปาปฺถนิ	ย่อมเป็น	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๑๔) ทฬิสฺสุ	ย่อมเป็น	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ
๑๕) สฺโถนม	ย่อมเป็น	มาจาก.....ชาติ.....ปัจจัย.....	วิภัตติ อยู่ในหมวด.....	ชาติ

บทที่ ๒ : กฎเกณฑ์ในหมวด ภู ธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด ภู ธาตุ เมื่อเป็นกัตตุวาจกลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) ก่อนลงวิภัตติและปัจจัยหลังอเนกสละธาตุทุกตัวต้องลง.....ที่สุดธาตุก่อน
- ๒) อเนกสละธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อิ พุทธิ อิ ต้นธาตุเป็น..... เช่น.....
- ๓) อเนกสละธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อุ พุทธิ อุ ต้นธาตุ เป็น..... เช่น.....
- ๔) เอกสละธาตุหรืออเนกสละธาตุก็ตามที่มีสระ เอ เป็นที่สุดให้แปลง เอ เป็น..... เช่น.....
- ๕) เอกสละธาตุที่เป็นสระ อา เมื่อลง อ ปัจจัยแล้ว ให้ลง.....อาคมได้บ้าง เช่น.....
- ๖) เอกสละธาตุที่เป็นสระ อิ, อี ให้พุทธิ อิ, อี เป็น เอ แล้วแปลง เอ เป็น..... เช่น.....
- ๗) เอกสละธาตุที่เป็นสระ อี, อี้ ให้พุทธิ อี, อี้ เป็น..... เช่น.....
- ๘) เอกสละธาตุที่เป็นสระ อุ, อู ให้พุทธิ อุ, อู เป็น โอ แล้วแปลง โอ เป็น..... เช่น.....
- ๙) เอกสละธาตุที่เป็นสระ อู, อุ ให้พุทธิ อู, อู เป็น..... เช่น.....
- ๑๐) มีการลงนิคคหิตอาคมแน่นอนพร้อมทั้ง อ ปัจจัยทำยอเนกสละธาตุที่มีสระ.....เป็นที่สุด เช่น.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัตติให้ระบุตัววิภัตติ เช่น ติ, ตี ไม่ต้องระบุหมวด)

๑)ติภูจ	จหยุด	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๒)ปิวามิ	ย่อมเต็ม	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๓)ปิลนหติ	ย่อมประดับ	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๔)พนหิสู	ดินรนแล้ว	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๕)โหด	ย่อมเป็น	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๖)ภวามิ	ย่อมเป็น	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๗)เนตุ	จงนำไป	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๘)สยาหิ	จงนอน	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๙)คายิสฺสติ	จักขบรื่อง	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๑๐)มิลายติ	ย่อมเหี่ยว	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๑๑)โรหิสู	ร้องให้แล้ว	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน
๑๒)ทเทยฺย	พึงให้	มาจาก.....ธาตุ.....	ปัจจัย.....	วิภัตติ ประกอบ.....	เป็นประธาน

๓.ภู ธาตุ (มี, เป็น) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติ และอชชัตตนิวิภัตติ มีรูปดังนี้

วัตตมานาวิภัตติ		
บุรุษ	ปรสฺสพท	
	เอก.	พหู.
ปฺลฺลุมบุรุษ		
มฺชฺฉิมบุรุษ		
อุตฺตมบุรุษ		

อชชัตตนิวิภัตติ		
บุรุษ	ปรสฺสพท	
	เอก.	พหู.
ปฺลฺลุมบุรุษ		
มฺชฺฉิมบุรุษ		
อุตฺตมบุรุษ		

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๓ : การประกอบภิกิริยาในหมวด ภู ธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมไป	ก.ปลายติ
.....๒) จักยืน	ข.เตมติ
.....๓) ย่อมเต็ม	ค.ภารตุ
.....๔) จักให้	ฌ.วทิ
.....๕) จักเห็น	ง.คจจติ
.....๖) จงสิ้น	จ.กมปตุ
.....๗) จักประดับ	ฉ.คมีสุ
.....๘) ย่อมร้องให้	ช.เนติ
.....๙) กล่าวแล้ว	ฌ.ภเวยย
.....๑๐) จงเลี้ยง	ญ.ฐุสสุติ
.....๑๑) ย่อมเปียก	ฎ.โรทติ
.....๑๒) ย่อมหนีไป	ฐ.ปสฺสิสฺสติ
.....๑๓) พึ่งเป็น	ฑ.ปิลนฺธิสฺสติ
.....๑๔) ย่อมนำไป	ฒ.ทสฺสติ
.....๑๕) ไปแล้ว	ณ.ปีวติ

๒.จงประกอบธาตุ บัจจย วิภัตติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นภิกิริยาอาขยาด

๑) ทา+อ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) ปา+อ+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) ธา+อ+ทิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ฐา+อ+ถิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) คม+อ+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) อีส+อ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) ทิส+อ+อิ+สฺสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) หน+อ+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) อี+อ+ทิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) นี+อ+อิ+สฺสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) ภู+อ+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) สี+อ+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) จู+อ+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) เค+อ+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) รุจ+อ+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. จุ ชาติ (เคล็อน, จุติ) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติ เจพะาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. กลม ชาติ (ลำปาก) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวจาก แจกด้วยสัตตมีวิภัตติ เจพะาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. ลขี ชาติ (กระโดด) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวจาก แจกด้วยปัญจมีวิภัตติ เจพะาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. ปุส ชาติ (เลี้ยง) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวจาก แจกด้วยภวิสสันติวิภัตติ เจพะาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. สี ชาติ (นอน) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติ เจพะาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๔ : การแปลกริยาหมวด ภู ธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

ปทานุกรม บาลี-ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กาก	กา	มนุษย์	มนุษย์
กฏี	กฏี	มรณฺติ	ย่อมตาย
กฺลปฺต	กฺลปฺต	มาส	เดือน
ชาทฺนติ	ย่อมกิน	ยกฺข	ยักษ์
คเวสนฺติ	ย่อมแสวงหา	รกฺข	ต้นไม้
คาม	หมู่บ้าน	รตฺติ	เวลากลางคืน
คามโกชก	ผู้ใหญ่บ้าน	รต	รถ
โค (คาโว)	โค	วณ	ป่า
โคपाल	นายโคบาล	วณฺทติ	ย่อมไหว้
ฆร	เรือน	วสนฺติ	ย่อมอยู่
จณฺท	ดูร้าย	วานร	วานร, ลิง
จตุ (จตุตฺตโร)	สี่ (๔)	วิปฺสฺยทฺนติ	ย่อมเลื่อมใส
จีวร	จีวร	วิหฺร	วัด, วิหาร
โจร	โจร	สามเณร	สามเณร
ติ (ตโย)	สาม (๓)	สิสฺส	ศิษย์
ทส	สิบ (๑๐)	สีห	ราชสีห์, สี่หะ
ทฺท	หนุ่ม	เสฏฺฐี	เศรษฐี
เทติ	ย่อมให้	โสฬส	สิบหก (๑๖)
เทวสิกํ	ทุก ๆ วัน	หนนฺติ	ย่อมฆ่า
ธมฺม	ธรรม	อมพฺรฺกฺข	ต้นมะม่วง
โธวณฺติ	ย่อมล้าง	อรณฺญ	ป่า
นวก	ใหม่	อวฺหรณฺติ	ย่อมขโมย
นิกฺขิปปติ	ย่อมเก็บ	อสิ	ดาบ
นิคม	นิคม	อสฺส	ม้า
ปตฺต	บาตร	อาจฺริย	อาจารย์
ปพฺพต	ภูเขา	อาวาส	อาวาส, วัด
ปมาท	ความประมาท	อาหฺร	อาหาร
ปสฺสตี	ย่อมเห็น	อุปฺชฺฌาย	อุปัชฌาย์
ผล	ผลไม้	อุปฺภฺรฺทฺนติ	ย่อมอุปัฏฐาก
พฺหุ	มาก	อุปาสก	อุบาสก
พฺุท	พระพุทธเจ้า	เอก	หนึ่ง (๑)
ภิกฺขุ	ภิกษุ	เอกาทส	สิบเอ็ด (๑๑)

๑) ทหโร ภิกฺขุ พุทฺธสฺส ธมฺมสฺมี วิปฺสฺยทฺนติ.

๒) เสฏฺฐี อวฺวเส สามเณรณํ นวกาณิ จีวรณิ เทติ.

๓) รุกฺขสฺมี กากา พหุ ผลานิ ชาทฺนติ.

๔) สามเณรสฺส อุปฺชฺฌาย สามเณรสฺส จีวรณิ เทติ.

๕) เอกาทส ภิกฺขุ ตโย มาเส คามสฺมี อวฺวเส วสนฺติ.

๖) อรณฺญสฺมี โจโร อสิ นทส มนุสฺเส หนนฺติ.

๗) ปพฺพตสฺมี สีห รตฺติยํ อาหฺรํ คเวสนฺติ.

๘) อาจฺริยสฺส สิสฺสา เทวสิกํ อาจฺริยํ อุปฺภฺรฺทฺนติ.

๙) อุปาสโก กุณฺธิยํ สามเณรสฺส ปตฺตํ นิกฺขิปปติ.

๑๐) สิสฺสา อาจฺริยสฺส ฆรสฺมี จตุตฺตโร รเถ โธวณฺติ.

๑๑) โคपालโ วิหารสฺมี วเน เอกํ ยกฺขํ ปสฺสตี.

๑๒) จณฺทา โจรา นิคเม มนุสฺसानํ อสฺเส อวฺหรณฺติ.

๑๓) โสฬส คาโว กฺลปฺตฺตานํ ปมาเทน มรณฺติ.

๑๔) สามเณโร อวฺวสสฺมี อมพฺรฺกฺเช วานรณํ อาหฺรํ เทติ.

๑๕) คามโกโก คาม กฺลปฺตฺตานํ อาจฺริยํ วณฺทติ.

๒)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาบาลี

ปทานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
ข้าม	ตฺร (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
ข้าวสุก	โอรฺทฺน	อ การันต์ ปุงลึงค์
เขียน	ลิข (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
ดอกไม้	ปฺุเปม	อ การันต์ นปุงสกฺลึงค์
ดื่ม	ปา (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
เด็ก	กุมาร	อ การันต์ ปุงลึงค์
ได้	ลภ (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
ตรัส	วท (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
ทรัพย์	ธน	อ การันต์ นปุงสกฺลึงค์
ทูต	ทูต	อ การันต์ ปุงลึงค์
เทวดา	เทวดา	อา การันต์ อิตถิลึงค์
นก	สฺกฺณ	อ การันต์ ปุงลึงค์
นักเลง	อฺตุตฺตก	อ การันต์ ปุงลึงค์
นายพราน	ลฺุฑฺทก	อ การันต์ ปุงลึงค์
ไปรย	กิริ (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
ผูก	พฺนฺธ (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
พระพุทธเจ้า	พฺุฑฺธ	อ การันต์ ปุงลึงค์
พ่อครัว	สุท	อ การันต์ ปุงลึงค์
พ่อค้า	วาณิข	อ การันต์ ปุงลึงค์
พระรัตนตรัย	รตฺนตฺตย	อ การันต์ นปุงสกฺลึงค์
แม่น้ำ	นที	อิ การันต์ อิตถิลึงค์
ระลึกถึง	สฺร (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
เรื่องของท้าวสักกะ	สฺกฺกาวตฺถุ	อ การันต์ นปุงสกฺลึงค์
เศรษฐี	เสฏฺฐี	อิ การันต์ ปุงลึงค์
สัตว์	สฺตฺต	อ การันต์ ปุงลึงค์
สุรา	สุรา	อา การันต์ อิตถิลึงค์
หญิงสาว	วธฺู	อ การันต์ อิตถิลึงค์
หนังสือ	ปณฺณ	อ การันต์ นปุงสกฺลึงค์
หุง	ปจฺ (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ
เห็น	อฺิกฺข (ธาตุ)	ธาตุในหมวด ฎ ธาตุ

๑)อ.เทวดา ย่อมไปรย ซึ่งดอกไม้ ท.

๒)อ.พ่อครัว ย่อมหุง ซึ่งข้าวสุก.

๓)อ.เด็ก ท. ย่อมเห็น ซึ่งนก ท.

๔)อ.เศรษฐี ย่อมได้ ซึ่งทรัพย์.

๕)อ.หญิงสาว ย่อมระลึกถึง ซึ่งพระรัตนตรัย.

๖)อ.นายพราน ย่อมผูก ซึ่งสัตว์ ท.

๗)อ.นักเลง ท. ย่อมดื่ม ซึ่งสุรา.

๘)อ.ทูต ย่อมเขียน ซึ่งหนังสือ.

๙)อ.พระพุทธเจ้า ย่อมตรัส ซึ่งเรื่องของท่านสักกะ.

๑๐)อ.พ่อค้า ย่อมข้าม ซึ่งแม่น้ำ.

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๕ : กฎเกณฑ์ในหมวด รฐ ธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด รฐ ธาตุ เมื่อเป็นกัตตุจากลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) ลงนิกคหิตอาคมหลังพยางค์แรกของธาตุในกรณีที่มี.....พยางค์ เช่น
- ๒) เมื่อลงนิกคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค จ แปลงนิกคหิตเป็น.....
- ๓) เมื่อลงนิกคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ต แปลงนิกคหิตเป็น.....
- ๔) เมื่อลงนิกคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ป แปลงนิกคหิตเป็น.....
- ๕) เมื่อลงนิกคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุเป็น.....ไม่ต้องแปลงนิกคหิต
- ๖) ลงนิกคหิตอาคมหลังพยางค์กลางของธาตุในกรณีที่มี.....พยางค์
- ๗) เมื่อใช้เป็นบทอาขยาตมีการลงนิกคหิตอาคมกลางธาตุแน่นอนพร้อมกับ.....ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลาย
- ๘) เมื่อใช้เป็นบทนามมีการลงนิกคหิตอาคมบ้าง ไม่ลงบ้าง เช่น.....
- ๙) เมื่อลงนิกคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ก แปลงนิกคหิตเป็น.....
- ๑๐) เมื่อลงนิกคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ฎ แปลงนิกคหิตเป็น.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัตติให้ระบุตัววิภัตติ เช่น ติ, ทิ ไม่ต้องระบุหมวด)

- ๑) ภุชลิ ย่อมกิน มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๒) มุญจามิ ย่อมปล่อย มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๓) วิญหนุติ ย่อมประสพ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๔) ริณฺจติ ย่อมระบาย มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๕) ลินฺจถ ย่อมรด มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๖) ยุญฺชามิ ย่อมประกบ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๗) กนฺตตุ จงฝ่า มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๘) ฉินฺหาหิ จงตัด มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๙) รุณฺธิสฺสติ จักปิด มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๐) ลิมฺปติ ย่อมฉาบ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๑) ลุมฺปนฺติ ย่อมปล้น มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๒) ทิเสยฺย พึงเบียดเบียน มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน

๓. กฐ (กิน) ลง อ ปัจจัยในกัตตุจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติมีรูปดังนี้

วัตตมานาวิภัตติ					
บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๖ : การประกอบกริยาในหมวด รุช ธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมบด	ก.วิรุณปิสุสติ
.....๒) จักเบียดเบียด	ข.รุณธิสุสติ
.....๓) ย่อมฉาบ	ค.หีสสุสติ
.....๔) จักแย่ง	ฌ.ภินุทิสฺสติ
.....๕) จักปิด	ง.อภิสิณฺจิสฺสุ
.....๖) จงตัด	จ.มฺฤจตุ
.....๗) จักต่อ	ฉ.กนฺตติ
.....๘) ย่อมผ่า	ช.ริณฺจิสฺสุ
.....๙) ถ่ายแล้ว	ฌ.ภฺณชฺชิสฺสติ
.....๑๐) จงปล่อย	ญ.มฺฤจติ
.....๑๑) ย่อมกิน	ฎ.ปีสนฺติ
.....๑๒) จักกิน	ฐ.ฉินฺทตุ
.....๑๓) พึ่งกิน	ฑ.ลิมฺปติ
.....๑๔) ย่อมปล่อย	ฒ.ภฺณชฺติ
.....๑๕) อภิเษกแล้ว	ณ.ภฺณเชยฺย

๒.จงประกอบธาตุ บัจจย วิภตติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นกริยาอาขยาต

๑) รุช+อ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) มฺฤจ+อ+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) ภุช+อ+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ภิท+อ+ถิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) ลิป+อ+อี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) วิจ+อ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) ยุช+อ+อิ+สุสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) กติ+อ+อี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) ลุป+อ+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) ปิส+อ+อิ+สุสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) หิส+อิ+สุสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) ลิจ+อ+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) วิท+อ+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) สัม+น+อ+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) นิ+วิท+อ+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. ริจ ธาตุ (ถ่าย, ระบาย) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยวัตตมานาวิภตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. มุจ ธาตุ (ปล่อย) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยสัตตมีวิภตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. ฤษ ธาตุ (กิน) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยปัณฺจมีวิภตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. ภิฑ ธาตุ (ต่อ) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยภวิสสันติวิภตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. ยูช ธาตุ (ประกอบ, รบ) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยวัตตมานาวิภตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๗ : การแปลกิริยาหมวด รุช ธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

ปทานุกรมศัพท์บาลี - ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กณฺฑุ	ซึ่งผี	มหาธโน	ผู้มีทรัพย์มาก
กนฺตติ	ย้อมผ้า	มหาธโน	ผู้มีทรัพย์มาก
กมฺมานิ	ซึ่งการงาน	มหาปญฺโญ	ผู้มีปัญญามาก
กสฺกสฺส	ของชวานา	มหาโภโค	ผู้มีโภคะมาก
กสโก	อ.ชวานา	มุขสฺมิ	บนใบหน้า
กามคฺเณสฺ	ในกามคุณ ท.	มฺฤจฺติ	ย้อมถอด
กุมารสฺส	ของเด็กชาย	มฺุทฺทิกํ	ซึ่งแหวน
กุมาริ	อ.เด็กหญิง	ยาคุ	ซึ่งข้าวต้ม
กุลปฺตุโต	อ.กุลบุตร	ยฺญชฺติ	ย้อมเพียม
คณฺฑิกํ	ซึ่งระฆัง	ราชา	อ.พระราช
คณฺธํ	ซึ่งของหอม	ริณฺจติ	ย้อมทอดทิ้ง
คหฺปติ	อ.คฤหบดี	รุทฺธิ	ซึ่งต้นไม้
โคมเยน	ด้วยโคมัย	รุณฺธติ	ย้อมปิด
โจโร	อ.โจร	ลฺุทฺทโก	อ.นายพราน
ฉินฺทติ	ย้อมตัด	วทณฺญ	ผู้มีรู้ซึ่งถ้อยคำ
ชนปทสฺมิ	ในชนบท	วรุชฺยา	ของหญิงสาว
ทกุชฺ	ผู้ขยัน	วณฺนิช	อ.พ่อค้า
ทิวสฺวานิ	สิ้นวัน ท.	วินฺทติ	ย้อมได้
ทฺุโต	อ.ทูต	วิลิมฺปติ	ย้อมฉาบ
ธณานิ	ซึ่งทรัพย์ ท.	วิลุมฺปติ	ย้อมปล้น
นคฺริ	ซึ่งเมือง	เวชฺไซ	อ.หมอ
นิพฺพิณฺทติ	ย้อมเปื้อนหน้า	สกฺกํ	ซึ่งเกวียน
ปณฺจสฺ	ห้า (๕)	สฺตต	เจ็ด (๗)
ปาโต	ในเวลาเช้า	สามเณโร	อ.สามเณร
ปีสฺติ	ย้อมบด	สายนฺเห	ในเวลาเย็น
ผรฺสุนา	ด้วยชวาน	สาลายํ	ในศาลา
ผรุโส	ผู้หยาบช้า	สีตฺทกํ	ซึ่งน้ำอันเย็น
พาลี	อ.คนพาล	หีสฺติ	ย้อมเปียดยเปียน
พฺราหฺมณเ	อ.พราหมณ์	องฺคฺลิต	จากนี้
ภินฺทติ	ย้อมตี	อตฺตโน	ของตน
ภฺฤชฺติ	ย้อมกิน	อภิริปา	ผู้มีรูปงาม
ภฺมิ	ซึ่งแผ่นดิน	อาจฺริโย	อ.อาจารย์
มณฺเ	ซึ่งแก้วมณี	อาสิณฺจติ	ย้อมรด
มฺนุสฺเส	ซึ่งมนุษย์ ท.	อุฏฺฐาตา	ผู้ขยัน
มหาโจโร	อ.มหาโจร	อุรฺสฺมิ	ที่ขา
มหาเตช	ผู้มีเดชมาก	เอโก	รูปหนึ่ง

๑)มหาธโน มหาโภโค คหฺปติ สาลายํ คณฺธํ ปีสฺติ

๒)ผรุโส โจโร วรุชฺยา มณฺเ วิลุมฺปติ.

๓)อุฏฺฐาตา กสโก โคมเยน ภฺมิ วิลิมฺปติ.

๔)ผรุโส ลฺุทฺทโก ผรฺสุนา รุกฺขํ ฉินฺทติ.

๕)มหาโภโค อาจฺริโย สายนฺเห ยาคุ ภฺฤชฺติ.

๖)อภิริปา กุมาริ องฺคฺลิต มฺุทฺทิกํ มฺฤจฺติ.

๗)ทกุชฺ วณฺนิช ธณานิ วินฺทติ.

๘)มหาปญฺโญ กุลปฺตุโต ปณฺจสฺ กามคฺเณสฺ นิพฺพิณฺทติ.

๙)มหาโจโร ชนปทสฺมิ มฺนุสฺเส หีสฺติ.

๑๐)พาลี อตฺตโน กมฺมานิ ริณฺจติ.

๑๑)เอโก สามเณโร ปาโต คณฺฑิกํ ภินฺทติ.

๑๒)มหาเตช ราชา สตฺต ทิวสฺวานิ นคฺริ รุณฺธติ.

๑๓)วทณฺญ ทฺุโต สกฺกํ ยฺญชฺติ.

๑๔)เวชฺไซ กสฺกสฺส อุรฺสฺมิ กณฺฑุ กนฺตติ.

๑๕)พฺราหฺมณเ อตฺตโน มุขสฺมิ สีตฺทกํ อาสิณฺจติ.

๒)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาบาลี

ปทานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
กษัตริย์	ขตุติย	อ การันต์ ปุงลิงค์
กามคุณ	กามคุณ	อ การันต์ ปุงลิงค์
กิงไม้	สาขา	อา การันต์ อิตถิลิงค์
ขนม	ปว	อ การันต์ ปุงลิงค์
ข้าวสาลี	สาลี	อ การันต์ ปุงลิงค์
ความขำง	หตุถาจริย	อ การันต์ ปุงลิงค์
ความสุข	สุข	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
ใจร	ใจร	อ การันต์ ปุงลิงค์
ฉัน, กิน	ภุช (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
ชน	ชน	อ การันต์ ปุงลิงค์
เด็กชาย	กุมาร	อ การันต์ ปุงลิงค์
ตัด	ฉิท (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
ตี	ภิท (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
เบียดเบียน	หิส (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
เบื่อนนาย	นิ+วิท (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
ประสบ	วิท (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
ปล่อย	มุจ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
ปลา	มจฺจ	อ การันต์ ปุงลิงค์
ผู้ขยัน	ทกุข	คุณนาม
พระเถระ	เถร	อ การันต์ ปุงลิงค์
มนุษย์	มนุสฺส	อ การันต์ ปุงลิงค์
ม้า	อสุส	อ การันต์ ปุงลิงค์
แม่น้ำ	นที	อิ การันต์ อิตถิลิงค์
ยักษ์	ยกุข	อ การันต์ ปุงลิงค์
แย่ง	ลุป (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
ราชสมบัติ	ราชสมฺปตฺติ	อิ การันต์ อิตถิลิงค์
ฤษี	อิสิ	อิ การันต์ ปุงลิงค์
ล้อม	รุช (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
สารถี	สารถิ	อิ การันต์ ปุงลิงค์
แสด	กสา	อา การันต์ อิตถิลิงค์
หมู่บ้าน	คาม	อ การันต์ ปุงลิงค์
อภิเชก	อภิ+สิจ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด รุช
อาจารย์	อาจริย	อ การันต์ ปุงลิงค์
อุปราช	อุปราชา	กติปยศัพท

๑)อ.อาจารย์ ย่อมปล่อย ซึ่งปลา ท. ในแม่น้ำ.

๒)อ.ชน ท. ผู้ขยัน ย่อมประสบ ซึ่งความสุข.

๓)อ.กษัตริย์ ย่อมอภิเชก ซึ่งอุปราช ในราชสมบัติ.

๔)อ.เด็กชาย ท. ย่อมแย่ง ซึ่งขนม ท.

๕)อ.อ.ใจร ท. ย่อมล้อม ซึ่งหมู่บ้าน.

๖)อ.พระเถระ ย่อมฉัน ซึ่งข้าวสาลี.

๗)อ.ความขำง ย่อมตัด ซึ่งกิงไม้.

๘)อ.สารถี ย่อมตี ซึ่งม้า ด้วยแสด.

๙)อ.ฤษี ย่อมเบื่อนนาย ในกามคุณ ท.

๑๐)อ.ยักษ์ ย่อมเบียดเบียน ซึ่งมนุษย์ ท.

ธาตุ แบบฝึกหัด ที่ ๘ : กฎเกณฑ์ในหมวด ทิว ธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด ทิว ธาตุ เมื่อเป็นกัตตวจาจากลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) ถ้าธาตุเป็น.....(ธาตุพยางค์เดียว) ให้คง ย ปัจจัยไว้
- ๒) ถ้าธาตุเป็น.....(ธาตุหลายพยางค์) ให้แปลง ย ปัจจัยกับที่สุดธาตุเป็นอย่างอื่น
- ๓) ในพยัญชนะวรรค เมื่อที่สุดธาตุอยู่ในวรรค.....ให้แปลง ย ปัจจัยเป็นบุพพรูป
- ๔) ในพยัญชนะวรรค เมื่อที่สุดธาตุเป็น.....ให้แปลง ย เป็นบุพพรูป
- ๕) เมื่อที่สุดธาตุเป็น ห ให้แปลง ย ไว้หน้า.....เช่น.....
- ๖) ถ้าพยัญชนะที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ต ให้แปลงที่สุดธาตุนั้นกับ ย ปัจจัยเป็น.....

ลำดับพยัญชนะต้องตรงกัน แล้วซ้อน.....(ตัวสะกด)

- ๗) ถ้าที่สุดธาตุเป็น ว แปลง ย เป็น ว (=ว) แล้วแปลง ว เป็น.....
- ๘) แปลง จ กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๙) แปลง ช กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๑๐) แปลง ต กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๑๑) แปลง ท กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๑๒) แปลง ฐ กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๑๓) แปลง ฑ กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๑๔) แปลง ป กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๑๕) แปลง ภ กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....
- ๑๖) แปลง ม กับ ย เป็น..... เช่นคำว่า.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัตติให้ระบุตัววิภัตติ เช่น ติ, ตี ไม่ต้องระบุหมวด)

- ๑) ทิพฺพลฺลิตฺติ ย่อมเล่น มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๒) ลิตฺติพฺพมฺมิตฺติ ย่อมเย็บ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๓) พุชฺฌนฺนิตฺติ ย่อมตรัสรู้ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๔) ชีเยนฺนิตฺติ ย่อมสิ้นไป มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๕) มุขฺยทฺถิตฺติ ย่อมหลง มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๖) มุสฺสํสาณิตฺติ ย่อมลี้ม มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๗) นจฺเจยฺยิตฺติ พึ่งพ้อน มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๘) จิตฺติชฺชิตฺติ ย่อมขาด มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๙) ภิกฺขุชฺชิสฺสิตฺติ จักแตก มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๐) กุปฺปปามิตฺติ ย่อมโกรธ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๑) วิชฺฌมฺมิตฺติ จงแหง มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๒) สฺสชฺชมฺมิตฺติ ย่อมบริสุทธิ์ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ ประกอบ.....เป็นประธาน

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๙ : การประกอบภิกิริยาในหมวด ทิว ธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมชอบใจ	ก.มฺจุจิสฺสติ
.....๒) จักพั้น	ข.วิชายิ
.....๓) ย่อมพื่อน	ค.วินฺสฺสนฺติ
.....๔) จักขาด	ฌ.ภิชฺเชยฺย
.....๕) พึ่งแตก	ง.ปริตฺสฺสติ
.....๖) พึ่งเมา	จ.อวมณฺญิสฺสติ
.....๗) จักบริสุทธิ์	ฉ.รฺจฺจติ
.....๘) ย่อมโกรธ	ช.สิชฺฌเณยฺย
.....๙) แทางแล้ว	ฌ.นิชฺชิสฺสติ
.....๑๐) จงสำเร็จ	ญ.นจฺจติ
.....๑๑) พึ่งสำเร็จ	ฎ.วิชฺฌิสฺส
.....๑๒) จักดูหมิ่น	ฐ.มชฺเชยฺยถ
.....๑๓) ย่อมสะดุ้ง	ฑ.กฺุปฺปามิ
.....๑๔) ย่อมฉิบหาย	ฒ.สุชฺฌิสฺสติ
.....๑๕) คลอดแล้ว	ณ.อิชฺฌตฺ

๒.จงประกอบธาตุ บัจจัย วิภัตติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นภิกิริยาอาขยาด

๑) ฆา+ย+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) ยา+ย+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) วา+ย+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ภิท+ย+ถ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) ลิป+ย+อิ+ตฺถ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) นฺหา+ย+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) ชน+ย+อิ+สฺสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) หา+ย+อิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) สฺส+ย+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) นห+ย+อิ+สฺสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) รฺป+ย+อฺ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) ชฺภ+ย+อฺ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) ตป+ย+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) กฺุป+ย+อฺ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) ลิตฺ+ย+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. คา ธาตุ (ร้อง, สวด) ลง ย ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยวัตตมานาวิภัติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. นส ธาตุ (ฉิบหาย) ลง ย ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยสัตตมีวิภัติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. นุหา ธาตุ (อาบ) ลง ย ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยัญจมีวิภัติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. มุจ ธาตุ (พั่น) ลง ย ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยภวิสสันติวิภัติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. นต ธาตุ (พ็อนรำ) ลง ย ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยวัตตมานาวิภัติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑๐ : การแปลกิริยาหมวด ทิว ธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

ปทานุกรมศัพท์บาลี - ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กิริ (นิ.)	ได้ยินว่า	พุทธุสส	ต่อพระพุทธเจ้า
กมฺเมหิ	เพราะกรรม ท.	พุทธโร	อ.พระพุทธเจ้า
กิลิสฺสนฺติ	ย่อมเศร้าหมอง	พฺรหฺมณฺนา	อ.พราหมณ์ ท.
กุลํ	อ.ตระกูล	ภนฺเต (นิ.)	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ชนฺติยา	ด้วยความอดทน	ภริยา	อ.ภริยา
คฺงคานฺทียํ	ในแม่น้ำคงคา	ภิกฺขุ	อ.ภิกษุ ท.
คฺนฺโธ	อ.กลิ่น	มธฺเรน	อันไพเราะ
คฺายติ	ย่อมขับร้อง	เม	ของข้าพเจ้า
จ (นิ.)	ด้วย, และ	เมตฺตตาย	ด้วยความเมตตา
จ (นิ.)	อนึ่ง	โมรา	อ.นกยูง ท.
จตฺตารี	สี่ (๔)	ยมเก	ผู้เป็นคู่ (แฝด)
จิวฺรานิ	ซึ่งจิวร ท.	ลิปฺปติ	ย่อมติด
ทส	สิบ (๑๐)	วสฺสสทฺสฺสานิ	สิ้นพันแห่งปี ท.
เทวทฺโต	อ.พระเทวทัต	วายติ	ย่อมพุ่งไป
เทวสิกฺกํ	ทุก ๆ วัน	วิชฺชา	ย่อมคลลอด
เทว	สอง (๒)	โลกวิฑู	ผู้รู้แจ้งซึ่งโลก
น (นิ.)	ไม่	วินสฺสึ	ฉิบหายแล้ว
นจฺจนฺติ	ย่อมรำแพน	วุปฺสมฺมณฺติ	ย่อมระงับ
นาฏกิตฺติ	อ.หญิงนักฟ้อน	เวราณี	อ.เวร ท.
นิปฺมุชฺชิ	สำเร็จแล้ว	สทฺกานํ	แห่งเจ้าศากยท.
นฺหายนฺติ	ย่อมอาบ	สตฺตา	อ.สัตว์ ท.
ปญฺจวสฺส- สตฺตาริกานิ	อันยิ่งด้วยร้อย แห่งปีห้า	สทฺเทน	ด้วยเสียง
ปญฺญาชฺ (นิ.)	จำเดิม	สฺมาทียนฺติ	ย่อมสมทาน
ปทุมปตฺเต	บนใบแห่งดอกบัว	สฺมณฺเระ	อ.สามเณร ท.
ปทฺสฺสตี	ย่อมประทุษร้าย	สิทฺเพยฺยํ	พึงเย็บ
ปพฺพชิตฺกัจจํ	อ.กิจแห่งบรรพชิต	สีลาณี	ซึ่งศีล ท.
ปน (นิ.)	อนึ่ง	สุชฺฌนฺติ	ย่อมบริสุทธิ์
ปพฺพตฺกฺฎ	บนยอดแห่งภูเขา	โสฬสทฺกฺขตฺตํ	สิบหกครั้ง
ปริณิพฺพายิ	บริณีพพานแล้ว	หิ (นิ.)	จริงอยู่, แท้จริง
ปฺตุเต	ซึ่งบุตร ท.	อตฺตโน	ของตน
ปฺปฺพฺมานํ	แห่งดอกไม้ ท.	อถ (นิ.)	ครั้งนั้น
พนฺธุสฺส	ของพันธุละ	อริยสฺจฺนานิ	ซึ่งอริยสัจ ท.
พฺมุชฺติ	ย่อมตรัสรู้	อากาเส	ในอากาศ
พฺพุทฺทกาลโต	แต่พุทธกาล	อุทฺทกพิณฺฑุ	อ.หยาดแห่งน้ำ

๑)นาฏกิตฺติ ปน มธฺเรน สทฺเทน คายติ.

๒)ภนฺเต ปฺปฺพฺมานํ คฺนฺโธ อากาเส วายติ.

๓)พฺรหฺมณฺนา กิริ เทวสิกฺกํ คฺงคานฺทียํ นฺหายนฺติ.

๔)พฺพุโร ปญฺจวสฺสสตฺตาริกานิ เทว วสฺสสทฺสฺสานิ ปริณิพฺพายิ.

๕)ปพฺพชิตฺกัจจํ จ เม นิปฺมุชฺชิ.

๖)พนฺธุสฺส ภริยา โสฬสทฺกฺขตฺตํ ยมเก ยมเก ปฺตุเต วิชฺชา.

๗)สฺมณฺเระ ทส สีลาณี สฺมาทียนฺติ.

๘)ภิกฺขุ อตฺตโน จิวฺรานิ สิทฺเพยฺยํ.

๙)อถ เทวทฺโต พฺพุทฺทสฺส ปทฺสฺสตี.

๑๐)สทฺกานํ กิริ กุลํ พฺพุทฺทกาลโต ปญฺญาชฺ วินสฺสึ.

๑๑)อุทฺทกพิณฺฑุ หิ ปทุมปตฺเต น ลิปฺปติ.

๑๒)เวราณี ชนฺติยา จ เมตฺตตาย จ วุปฺสมฺมณฺติ.

๑๓)โมรา ปพฺพตฺกฺฎ นจฺจนฺติ.

๑๔)สตฺตา อตฺตโน อตฺตโน กมฺเมหิ สุชฺฌนฺติ จ กิลิสฺสนฺติ จ.

๑๕)โลกวิฑู หิ พฺพุโร จตฺตารี อริยสฺจฺนานิ พฺมุชฺติ.

๒)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาบาลี

ปทานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
กลิ้ง	คณฺฐ	อ การันต์ ปุงลึงค์
โกรธ	กุธ, กุป (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
คนพาล	พาล	อ การันต์ ปุงลึงค์
เครื่องประดับ	ปสาธน	อ การันต์ นปุงสกลึงค์
ดอกบัว	ปทุม	อ การันต์ ปุง., นปุง.
ดำเนินไป	ปฏฺิ+ปท (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
เด็ก	กุมาร	อ การันต์ ปุงลึงค์
นางทาสี	ทาสี	อี การันต์ อิตถीलึงค์
นางวิสาขา	วิสาขา	อา การันต์ อิตถीलึงค์
บริสุทธิ์	สุธ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
ประมาท	ป+มท (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
ประสูติ	ชน (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
ปรีนิพพาน	นิ+วา (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
ผู้ดูร้าย	จณฺฐ	คุณนาม
พระโมคคัลลานะ	โมคคฺคฺลฺลาน	อ การันต์ ปุงลึงค์
พระราช	ราชา	กตปิยศัพท์
พระอรหันต์	อรหนฺต	แจกตาม ภควนฺต
พ่อค้า	วาณิช	อ การันต์ ปุงลึงค์
ฟุ้งไป	วา (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
แม่น้ำ	นที	อี การันต์ อิตถीलึงค์
ลี้ม	มุส (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
วัย	วย	อ การันต์ นปุงสกลึงค์
ศีล	สีล	อ การันต์ นปุงสกลึงค์
ลื่นไป	ซี (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว (ย)
หนทาง	มคฺค	อ การันต์ ปุงลึงค์
อากาศ	อากาศ	อ การันต์ ปุงลึงค์
อาบน้ำ	นุหา (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ทิว
อาสวะ	อาสว	อ การันต์ ปุงลึงค์
โอรส	โอรส, ปุตฺต	อ การันต์ ปุงลึงค์

๑)อ.อาสวะ ท. ของพระอรหันต์ ท. ย่อมลื่นไป.

๒)อ.เด็ก ท. ย่อมอาบน้ำ ในแม่น้ำ.

๓)อ.กลิ้ง ของดอกบัว ท. ย่อมฟุ้งไป ในอากาศ.

๔)อ.พระโมคคัลลานเถระ ปรีนิพพานแล้ว.

๕)อ.พระราช ผู้ดูร้าย ย่อมโกรธ.

๖)อ.นางทาสี ย่อมลี้ม ซึ่งเครื่องประดับ ของนางวิสาขา.

๗)อ.คนพาล ท. ย่อมประมาท ในวัย ท.

๘)อ.พ่อค้า ย่อมดำเนินไป สู่หนทาง.

๙)อ.ศีล ท. ของพระอรหันต์ ท. ย่อมบริสุทธิ์.

๑๐)อ.โอรส ของพระราช ประสูติแล้ว (เกิดแล้ว).

ธาตุ แบบฝึกหัด ที่ ๑๑ : กฎเกณฑ์ในหมวด สุธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด สุธาตุ เมื่อเป็นกัตตวาจากลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) ลง ณฺ, ณา, อุณา ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายเมื่อลงกับวิภัตติหมวด.....
- ๒) ลง ณฺ, ณา, อุณา ปัจจัยบ้าง เมื่อลงกับวิภัตติหมวด.....
- ๓) เมื่อใช้เป็นพจนานามลง ณฺ, ณา, อุณา ปัจจัยบ้าง ไม่ลงบ้าง เช่น.....
- ๔) เอกสระธาตุให้ลง.....ปัจจัย เช่น.....
- ๕) พุทธิ อู ที่ ณฺ ปัจจัยเป็น.....เสมอ เช่น.....
- ๖) เอกสระธาตุให้ลง.....ปัจจัย เช่น.....
- ๗) เมื่อลงวิภัตติที่ขึ้นต้นด้วยสระหลัง ณา, อุณา ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๘) เมื่อลง อี อาคมหลัง ณา, อุณา ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๙) เมื่อลงวิภัตติใดแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง ณา, อุณา ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๑๐) ธาตุที่แปลงรูปโดยการแปลงสระต้นธาตุ เช่น.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัตติให้ระบุตัววิภัตติ เช่น ติ, ทิ ไม่ต้องระบุหมวด)

- ๑) สุณเฬ พังพัง มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๒) อาวุณามิ ย่อมร้อย มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๓) ลีโนหนติ ย่อมผูก มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๔) โสสุสามิ จักพัง มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๕) สกุขิสฺสยิ ย่อมอาจ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๖) ปหิณามิ ย่อมส่งไป มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๗) สกุกุณายิ ย่อมอาจ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๘) ปาปฺถึนฺสู บรรลุแล้ว มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๙) อสุสฺสสิ ได้พังแล้ว มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๑๐) อาปฺณตฺติ ย่อมไหล มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๑๑) สาธุณฺหนติ ย่อมสำเร็จ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ
- ๑๒) ปีนามิ ย่อมอิมใจ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัตติ

๓. สุธาตุ (พัง) ลง ณา ปัจจัยในกัตตวาจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติมีรูปดังนี้

วัตตมานาวิภัตติ					
บุรุษ	ปรัสนบพ		อัตรโนบพ		โยคะ
	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.	
ปฐมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑๒ : การประกอบภิกขุในหมวด สุธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมส่งไป	ก. โสสุสามิ
.....๒) จักถึง	ข. อาวุณิสฺสตี
.....๓) ย่อมบรรลु	ค. ปาปุณิ
.....๔) จักพึง	ฆ. อสุณิสฺสา
.....๕) จักได้พึงแล้ว	ง. สิณาทุ
.....๖) จงสำรวจ	จ. อสกุขิ
.....๗) จักร้อย	ฉ. ปาปุณชาติ
.....๘) ส่งไปแล้ว	ช. ราชุนาติ
.....๙) บรรลุลแล้ว	ฌ. ปาปุณิสฺสตี
.....๑๐) จงลับ	ญ. สุณเฆยยามิ
.....๑๑) ย่อมอาจ	ฎ. สกุขิสฺสนตี
.....๑๒) จักอาจ	ฐ. สุธุนาตุ
.....๑๓) พึ่งพึง	ฑ. ปหิณิ
.....๑๔) ย่อมยินดี	ฒ. ปหิณชาติ
.....๑๕) ได้อาจแล้ว	ณ. สกุณุนาติ

๒.จงประกอบธาตุ บัจฉัย วิภัตติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นภิกขุอาขยาต

๑) สุธ+ณ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) วุ+ณ+อน+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) ป+อ+ป+อุ+ณ+เอ+ย+ย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ป+หิ+ณ+ถ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) ส+ธ+อุ+ณ+อี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) ปี+ณ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) ส+ก+อุ+ณ+อิ+ส+ส+ตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) ป+อ+ป+อุ+ณ+อี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) ส+ว+ุ+ณ+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) สุธ+ณ+สุ+สามิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) อ+ส+ุ+ณ+ส+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) ป+หิ+ณ+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) ส+ก+อุ+ณ+เอ+ย+ย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) ป+อ+ป+อุ+ณ+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) สุธ+ณ+อี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. สุ ชาติ (ฟัง) ลง ณา ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยภวิสสันติวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. สก ชาติ (ร้อย) ลง อุณา ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยสัตตมีวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. วุ ชาติ (ร้อย) ลง อุณา ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยปัญจมีวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. ป อุปสัค + หิ ชาติ (ณา) ลง อ ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยภวิสสันติวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. ป อุปสัค + อป ชาติ (บรรรล, ถึง) ลง อุณา ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑๓ : การแปลกริยาหมวด สุธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

ปทานุกรมศัพท์บาลี - ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กาเยน	ด้วยกาย	มหาโภโค	ผู้มีโภคะมาก
กิริ	ได้ยินว่า	เมธาวิ	ผู้มีปัญญา
เกวฏโฏ	อ.ชาวประมง	ราชา	อ.พระราช
โกธ	ซึ่งความโกรธ	ลุตทโก	อ.นายพราน
จ	ด้วย, และ	วลลียา	ด้วยแถววัลย์
เจตสา	ด้วยใจ	วาจาย	ด้วยวาจา
ฉินทิตฺ	เพื่ออันตัด	วาณิโซ	อ.พ่อค้า
ชโน	อ.ชน	วิสทิตฺ	เพื่ออันข่ม
ญาดิกานํ	แก่ญาติ ท.	วิสาขา	อ.นางวิสาขา
ตณฺหํ	ซึ่งความอยาก	วิหาเร	ในวัด
ตุลโล	ผู้อ้วน	เวชฺโช	อ.หมอ
เทวี	อ.พระเทวี	สกุขิ	อาจแล้ว
ธมฺมํ	ซึ่งธรรม	สตุถํ	ซึ่งศาสตรา
ธมฺมจาริ	ผู้ประพฤติซึ่งธรรม	สมฺปาปฺณิ	ถึงแล้ว
ธมฺเม	ในธรรม	สํวณฺณาติ	ย่อมสำรวจ
น	ไม่	สาकुณิโก	ผู้ล่าซึ่งนก
นทียํ	ในแม่น้ำ	สายณฺเห	ในเวลาเย็น
ปณฺฑิตโต	อ.บัณฑิต	สาวตฺถิ	ซึ่งเมืองสาวตถิ
ปน	ก็, หนึ่ง	สาสนํ	ซึ่งชาวสาสน
ปพฺพเต	บนภูเขา	สิณฺนาติ	ย่อมลับ
ปหิณิ	ส่งไปแล้ว	สุณิสฺสาม	จักฟัง
ปหิณิสฺสติ	จักส่งไป	สุตฺตํ	ซึ่งด้าย
ปาปฺณิ	บรรลุแล้ว	สุตฺเตหิ	ด้วยด้าย
ปาเส	ที่บ่วง	สุจฺจฺยา	แห่งเข็ม
ปีณฺนาติ	ย่อมอิมเอิบ	เสนาปติสฺส	แก่เสนาบดี
ปฺปฺพณฺนิ	ซึ่งดอกไม้ ท.	โสตาปตฺตผลํ	ซึ่งโศดาปัตตผล
เปสกาโร	ผู้กระทำให้ซึ่งนก	หิ	จริงอยู่, แท้จริง
พหุปฺตุโต	ผู้มีบุตรมาก	อติมานิ	ผู้มีมานะยิ่ง
ภานฺเต	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ	อถ	ครั้งนั้น
ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุ ท.	อภिरูปา	ผู้มีรูปงาม
ภิกฺขุ	อ.ภิกษุ	อสกุขิ	ได้อาจแล้ว
ภาสฺชชฺ	ซึ่งยา	อสุสฺเสสิ	ได้ฟังแล้ว
มจฺเจ	ซึ่งปลา	อาปฺพณฺนาติ	ย่อมไหลไป
มยํ	อ.เรา ท.	อาวฺภูณฺนาติ	ย่อมร้อย
มหาชโน	อ.มหาชน	อาวฺภูณิ	ร้อยแล้ว

๑)มยํ ปน วิหาเร ธมฺมํ สุณิสฺสาม.

๒)อติมานิ กิริ ราชา โภกํ วิสทิตฺนํ สกุขิ.

๓)ภานฺเต ธมฺมจาริ มหาชโน สายณฺเห ธมฺมํ อสุสฺเสสิ.

๔)ตุลโล หิ ชโน อาหาเร ตณฺหํ ฉินทิตฺนํ อสกุขิ.

๕)อถ มหาโภโค วาณิโซ สาวตฺถิ สมฺปาปฺณิ.

๖)ภิกฺขเว ปณฺฑิตโต ธมฺเม ปิณฺนาติ.

๗)สาकुณิโก ลุตทโก สตุถํ สินฺนาติ.

๘)เปสกาโร สุจฺจฺยา ปาเส สุตฺตํ อาวฺภูณิ.

๙)อถ วิสาขา โสตาปตฺตผลํ ปาปฺณิ.

๑๐)เมธาวิ ปน ราชา เสนาปติสฺส สาสนํ ปหิณิ.

๑๑)ภิกฺขุ กาเยน จ วาจาย จ เจตสา จ สํวณฺณาติ.

๑๒)เวชฺโช ปน ญาดิกานํ ภาสฺชชฺ ปหิณิสฺสติ.

๑๓)พหุปฺตุโต เกวฏโฏ วลลียา มจฺเจ อาวฺภูณฺนาติ.

๑๔)อภिरูปา เทวี สุตฺเตหิ ปฺปฺพณฺนิ อาวฺภูณฺนาติ.

๑๕)ปพฺพเต อุตฺถํ นทียํ อาปฺพณฺนาติ.

๒) จงแปลประโยคต่อไปนี้ เป็นภาษาไทย

พจนานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
ข่าวสาส์น	สาสน	อ การันต์ นปุงสกสิงค์
ดอกมะลิ	มลุลิกา	อา การันต์ อิตถीलิ่งค์
ด้าย	สุตุด	อ การันต์ นปุงสกสิงค์
ถึงพร้อม	สั+ป+อป (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ส
ทหาร	โยธ	อ การันต์ ปุงสิงค์
ทูต	ทูต	อ การันต์ ปุงสิงค์
ธรรม	ธมม	อ การันต์ ปุงสิงค์
บรรลู่	ป+อป (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ส
ผู้ใหม่	นวก	คุณนาม
ฝั่ง	ตีร	อ การันต์ นปุงสกสิงค์
พระราช	ราชา	กติปยศัพท
พระอานนท์	อานนุท	อ การันต์ ปุงสิงค์
ฟัง	สุ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ส
ภิกษุ	ภิกขุ	อ การันต์ ปุงสิงค์
มีด	วาสิ	อิ การันต์ อิตถीलิ่งค์
ร้อย	อา+ว (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ส
ราตรี	รตติ	อิ การันต์ อิตถीलิ่งค์
เรือ	นาวา	อา การันต์ อิตถीलิ่งค์
ลับ	สิ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ส
เศรษฐี	เสฏฐี	อิ การันต์ ปุงสิงค์
ส่งไป	ป+หิ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ส
สำรวจ	สั+ว (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด ส
ไสดาปัตติผล	ไสดาปตติผล	อ การันต์ นปุงสกสิงค์
หญิงสาว	วภู	อ การันต์ อิตถीलิ่งค์
อริยมผล	อริยมผล	อ การันต์ นปุงสกสิงค์
อุบาสก	อุปาสก	อ การันต์ ปุงสิงค์

- ๑) อ. พระอานนท์ ย่อมบรรลู่ ซึ่งไสดาปัตติผล.
.....
- ๒) อ. อุบาสก ท. ย่อมฟัง ซึ่งธรรม ตลอดราตรี.
.....
- ๓) อ. ทหาร ท. ย่อมลับ ซึ่งมีด ท.
.....
- ๔) อ. ภิกษุ ผู้ใหม่ ย่อมสำรวจ.
.....
- ๕) อ. ภิกษุ ท. บรรลู่แล้ว ซึ่งอริยมผล ท.
.....
- ๖) อ. พระราชา จักฟัง ซึ่งธรรม.
.....
- ๗) อ. เรือ ถึงพร้อมแล้ว ซึ่งฝั่ง.
.....
- ๘) อ. ทูต จักส่งไป ซึ่งข่าวสาส์น.
.....
- ๙) อ. เศรษฐี ได้ฟังแล้ว ซึ่งธรรม.
.....
- ๑๐) อ. หญิงสาว ย่อมร้อย ซึ่งดอกมะลิ ด้วยด้าย.
.....

ธาตุ แบบฝึกหัด ที่ ๑๔ : กฎเกณฑ์ในหมวด กี่ ธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด กี่ ธาตุ เมื่อเป็นกัตตุจากลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) ลป นา ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายบ้าง เมื่อลงกับวิภัติหหมวด.....
- ๒) มีการลง นา ปัจจัยท้ายธาตุเมื่อลงกับวิภัติอาชยาตหมวด.....
- ๓) กี่ ธาตุ (ชื่อ) เมื่อลง นา ปัจจัยให้รัสสะ อี เป็น อี แล้วแปลง น ที่ นา ปัจจัย เป็น.....ได้
- ๔) ญา ธาตุที่ลง ตี, อนฺติ วิภัติข้างหลังให้แปลง นา ปัจจัยเป็น.....ได้ เช่น.....
- ๕) เมื่อลง นา ปัจจัย แปลง อา ของ มา ธาตุ (นับ) เป็น.....แน่นอน เช่น.....
- ๖) เมื่อลง นา ปัจจัยแล้วคง นา ปัจจัยไว้ ให้แปลง ญา ธาตุ (รู้) เป็น.....เช่น.....
- ๗) แปลง ญา ธาตุ (รู้) เป็น.....เมื่อแปลง เอยย วิภัติเป็น ญา เช่น.....
- ๘) เมื่อลงวิภัติใดแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง นา ปัจจัย ให้ลป.....
- ๙) เมื่อลง อี อาคมหลัง นา ปัจจัย ให้ลป.....
- ๑๐) เมื่อลงวิภัติที่ขึ้นต้นด้วยสระหลัง นา ปัจจัย ให้ลป.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (อุปสรรค อาคมถ้าไม่มีไม่ต้องใส่ วิภัติให้ระบุตัววิภัติ เช่น ตี, ตี ไม่ต้องระบุหมวด)

- ๑) กีนาลี ย่อมชื่อ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๒) วิกกีนามิ ย่อมชาย มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๓) ชินฺหฺติ ย่อมชนะ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๔) ฐฺนิ กำจัดแล้ว มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๕) ชานาติ ย่อมรู้ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๖) อญฺญาสิ ได้รู้แล้ว มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๗) ชานียา ฟังรู้ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๘) ฆฺนาหิ จงไปรย มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๙) จินฺสฺสฺติ จักสั่งสม มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๑๐) อภิฏฺฐีสิ ชมเชยแล้ว มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๑๑) มินาติ ย่อมนับ มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ
- ๑๒) จินฺสฺส จงสั่งสม มาจาก.....อุปสรรค/อาคม.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ

๓. ญา (รู้) ลง นา ปัจจัยในกัตตุจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัติมีรูปดังนี้

วัตตมานาวิภัติ					
บุรุษ	ปรัสนบพ		อัตรโนบพ		โยคะ
	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.	
ปฐมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑๕ : การประกอบกริยาในหมวด กี่ ธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมรู้	ก.วิกุกีนิสฺสามิ
.....๒) จักรู้	ข.ชินิสฺสา
.....๓) ย่อมชนะ	ค.ชญญา
.....๔) จักกำจัด	ฆ.ลุนีสฺสุ
.....๕) จักชมเชย	ง.อเชลฺลิตฺติ
.....๖) จงนับ	จ.มินาตุ
.....๗) จักขาย	ฉ.อนฺชานามิ
.....๘) ย่อมไปรยลง	ช.ปริชานาติ
.....๙) ได้ชนะแล้ว	ฌ.ชานิสฺสตี
.....๑๐) ชนะแล้ว	ญ.อมิตฺตุนิสฺสตี
.....๑๑) ย่อมอนุญาต	ฎ.โอบฺปนฺนตี
.....๑๒) จักชนะแล้ว	ฐ.ชินิ
.....๑๓) พึ่งรู้	ฑ.ฐนีสฺสนตี
.....๑๔) ย่อมรู้รอบ	ฒ.ชินามิ
.....๑๕) ตัดแล้ว	ณ.นายเร

๒.จงประกอบธาตุ บัจจย วิภตติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นกริยาอาขยาต

๑) ชี+นา+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) กี่+นา+อนฺตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) จิ+นา+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ฑุ+นา+ตุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) ชี+นา+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) มา+นา+เอยฺยามี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) จิ+นา+อิ+สฺสตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) ฏุ+นา+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) ลุ+นา+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) ฝุ+นา+อิ+สฺสตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) ชี+นา+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) อ+ญา+นา+สฺ+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) อนฺ+ญา+นา+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) สํ+ญา+นา+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) สํ+ญา+นา+อนฺตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. ซี ธาตุ (ชนะ) ลง นา ปัจจัยในกัตตฺวาจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฺลุมบุรุษ			นามโยคะ
มฺชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. จิ ธาตุ (สังสม) ลง นา ปัจจัยในกัตตฺวาจาก แจกด้วยสัตตมีวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฺลุมบุรุษ			นามโยคะ
มฺชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. ฉฺวา ธาตุ (ฐั) ลง นา ปัจจัยในกัตตฺวาจาก แจกด้วยปฺญจมีวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฺลุมบุรุษ			นามโยคะ
มฺชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. กิ ธาตุ (ชื้อ) ลง นา ปัจจัยในกัตตฺวาจาก แจกด้วยภวิสสันติวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฺลุมบุรุษ			นามโยคะ
มฺชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. มา ธาตุ (นับ, วัต) ลง นา ปัจจัยในกัตตฺวาจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปฺลุมบุรุษ			นามโยคะ
มฺชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑๖ : การแปลกิริยาหมวด กิ ธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

ปทานุกรมศัพท์บาลี - ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กสโก	ชาวนา	ภนฺเต	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
กิริ	ได้ยินว่า	ภิกฺขเว	ภิกษุ (อาลปนะ)
กิเรโก	กิริ+เอโก	ภิกฺขุ	ภิกษุ
กิเลสมารุ	มารคือกิเลส	ภุสฺ	แกลบ
กิเลส	กิเลส	ภุมิยํ	แผ่นดิน
กีนาคิ	ย่อมซื้อ	โ	ผู้เจริญ (อาลปนะ)
กุมาริ	เด็กหญิง	มจฺเจ	ปลา
เกวฏฺโฏ	ชาวประมง	มณิ	แกมณี
โกณฑญฺญ	โกณฑัญญะ	มหนฺตโน	ผู้มีทรัพย์มาก
เขตเต	นา	มินาคิ	ย่อมนับ
คณนโกวิท	ผู้ฉลาดในการนับ	ลุนาคิ	ย่อมเกี่ยว
คเหตุวา	จับแล้ว	วต	หนอ (นิบาต)
จ	อนึ่ง, ก็, จริงอยู่	วฐ	หญิงสาว
จิตตํ	จิต	วเน	ป่า
จินาคิ	ย่อมสั่งสม	วสุสฺสคฺคมนํ	การเข้าจำพรรษา
เจโก	ผู้ฉลาด	วณฺนิโช	พ่อค้า
ชินาคิ	ย่อมชนะ	วิกฺกิณาคิ	ย่อมขาย
ตณฺฑุเล	ข้าวสาร	วิกฺกีนิ	ขายแล้ว
เตมาส	ไตรมาส	สตุตฺตวสุสฺสา	ผู้มีอายุเจ็ดปี
ทกฺขา	ผู้ขยัน	สตุตฺตานํ	สัตว์
เทวสิกํ	ทุก ๆ วัน	สพฺพทานํ	ทานทั้งปวง
ธมฺมทานํ	ธรรมทาน	สมมาทียิตฺตฺวา	สมาทานแล้ว
ธมฺมิโก	ผู้ตั้งอยู่ในธรรม	สสุสฺสานิ	ข้าวกล้า
ธุดงคํ	ธุดงค์	เสฏฺฐี	เศรษฐี
ธุนาคิ	ย่อมก้าจัด	หิ	จริงอยู่
นทียํ	แม่น้ำ	อชฺช	ในวันนี้
นาฬิกาย	ทะนาน	อญฺญาสิ	ได้รู้แล้ว
ปญฺญาธิโก	ผู้ยิ่งใหญ่ปัญญา	อนุชานามิ	ย่อมอนุญาติ
ปญฺชิตโต	ผู้เป็นบัณฑิต	อหํ	เรา
ปน	อนึ่ง, ก็, จริงอยู่	อาปเณ	ตลาด
ปุคฺคโล	บุคคล	อิตฺถินํ	หญิง
ปุณฺณํ	บุญ	อุโปสฺถาคาเร	โรงอุโบสถ
ปุณฺนาคิ	ย่อมชำระ	เอโก	ผู้หนึ่ง, คนหนึ่ง
ปุปฺพานิ	ดอกไม้	เอกทิวสํ	ในวันหนึ่ง
ปุเว	ขนม	โอจฺฉินฺนติ	ย่อมเก็บ
พทุโธ	พระพุทธเจ้า	โอปฺนาคิ	ย่อมไปรย

๑)เอกทิวสํ เกวฏฺโฏ นทียํ มจฺเจ คเหตุวา อาปเณ วิกฺกิณาคิ.

๒)สพฺพทานํ ปน ธมฺมทานํ ชินาคิ.

๓)ภิกฺขุ หิ ธุดงคํ สมมาทียิตฺตฺวา กิเลส ธุนาคิ.

๔)คณนโกวิท ปน ภิกฺขุ อุโปสฺถาคาเร ภิกฺขุ มินาคิ.

๕)อชฺช กิเรโก กสโก ภุมิยํ ภุสํ โอปฺนาคิ.

๖)ภิกฺขเว อหํ เตมาสํ วสุสฺสคฺคมนํ อนุชานามิ.

๗)ภนฺเต เจโก กสโก เขตเต สสุสฺสานิ ลุนาคิ.

๘)อญฺญาสิ วต โ กณฺฑญฺญ.

๙)ธมฺมิโก กิริ วณฺนิโช นาฬิกาย ตณฺฑุเล มินาคิ.

๑๐)ทกฺขา ปน วฐ วเน ปุปฺพานิ โอจฺฉินฺนติ.

๑๑)มหนฺตโน จ เสฏฺฐี อิตฺถินํ มณิ วิกฺกีนิ.

๑๒)สตุตฺตวสุสฺสา กิริ กุมาริ ปุเว กีนาคิ.

๑๓)ปญฺชิตโต ปน ปุคฺคโล เทวสิกํ ปุณฺณํ จินาคิ.

๑๔)ปุณฺณํ หิ สตุตฺตานํ จิตฺตํ ปุณฺนาคิ.

๑๕)ปญฺญาธิโก หิ พทุโธ กิเลสมารุ ชินาคิ.

๒)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาบาลี

ปทานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
กำจัด	ภู (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
กิเลส	กิเลส	อ การันต์ ปุงลิงค์
ข้าวเปลือก	ธัญญ	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
ข้าศึก	ริปู	อุ การันต์ ปุงลิงค์
ขาย	วิ+กี (ธาตุ)	ธาตุในหมวด กี่
ความยินดีทั้งปวง	สพฺพพรติ	อิ การันต์ อิตถीलิ่งค์
ความยินดีในธรรม	ธมฺมรติ	อิ การันต์ อิตถीलิ่งค์
จีวร	จีวร	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
ชนะ	ชิ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
ชนะวิเศษ	วิ+ชิ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
ชวานา	กสก	อ การันต์ ปุงลิงค์
ซื้อ	กี (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
นับ	มา (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
นายโคบาล	โคपाल	อ การันต์ ปุงลิงค์
บัณฑิต	ปณฺฑิต	อ การันต์ ปุงลิงค์
บุญ	ปุญฺญ	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
พระพุทธเจ้า	พุทฺธ	อ การันต์ ปุงลิงค์
พระราช	ราช	กติปยศัพท์
พระอรหันต์	อรหฺนฺต	แจกตาม ภาควนฺตุ
แม่โค	คาวี	อิ การันต์ อิตถीलิ่งค์
รสทั้งปวง	สพฺพรส	อ การันต์ ปุงลิงค์
รสแห่งธรรม	ธมฺมรส	อ การันต์ ปุงลิงค์
รู้	ญา (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
ลูกโค	วจฺจก	อ การันต์ ปุงลิงค์
เศรษฐี	เสฏฺฐี	อิ การันต์ ปุงลิงค์
สั่งสม	จิ (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
สาม	ติ	สังขยา
อนุญาต	อนฺุ+ญา (ธาตุ)*	ธาตุในหมวด กี่
อานิสงส์	อานิสฺส	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
อุบาสก	อุบาสก	อ การันต์ ปุงลิงค์

๑)อ.รสแห่งธรรม **ย่อมชนะ** ซึ่งรสทั้งปวง.

๒)อ.ความยินดีในธรรม **ย่อมชนะ** ซึ่งความยินดีทั้งปวง.

๓)อ.พระราช **ย่อมชนะวิเศษ** ซึ่งข้าศึก ท.

๔)อ.พระพุทธเจ้า **อนุญาตแล้ว** ซึ่งจีวร ท. สาม.

๕)อ.นายโคบาล **ย่อมนับ** ซึ่งแม่โค ท.

๖)อ.อุบาสก **ย่อมสั่งสม** ซึ่งบุญ ท.

๗)อ.ชวานา **ขายแล้ว** ซึ่งลูกโค ท.

๘)อ.เศรษฐี **ซื้อแล้ว** ซึ่งข้าวเปลือก ท.

๙)อ.พระอรหันต์ **ยอมกำจัด** ซึ่งกิเลส ท.

๑๐)อ.บัณฑิต **ยอมรู้** ซึ่งอานิสงส์ ของบุญ ท.

ธาตุ แบบฝึกหัด ที่ ๑๗ : กฎเกณฑ์ในหมวด คห ธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด คห ธาตุ เมื่อเป็นกัตตุวาจกลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) เมื่อใช้เป็นกัตตุวาจกมีการลง.....ปัจจัยและ.....ปัจจัยทำยธาตุทั้งหลาย
- ๒) มีการลบ ปุ่ และ ฌหา ปัจจัยทำยธาตุเมื่อลงกับวิภัติหมวด.....
- ๓) ถ้าคง ฌหา ปัจจัยไว้ให้ลบ.....ที่ คห ธาตุทั้งเสมอ
- ๔) ถ้าลบ ฌหา ปัจจัยไม่ต้องลบ.....
- ๕) เมื่อลงวิภัติที่ขึ้นต้นด้วยสระหลัง ฌหา ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๖) เมื่อลง อิ อาคมหหลัง ฌหา ปัจจัย ให้ลบ.....เช่น.....
- ๗) เมื่อลงวิภัติใดแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง ฌหา ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๘) แปลง อิ อาคมหหลังธาตุเป็น.....ได้บ้างเมื่อลบ ฌหา ปัจจัย เช่น.....
- ๙) เมื่อใช้เป็นบทนามมีการลง ปุ่ และ ฌหา ปัจจัยทำยธาตุบ้าง เช่น.....
- ๑๐) เมื่อใช้เป็นบทนามมีการลบ ปุ่ และ ฌหา ปัจจัยทำยธาตุบ้าง เช่น.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัติให้ระบุตัววิภัติ เช่น ตี, ติ ไม่ต้องระบุหมวด)

- ๑) คณฺหนฺติ ย่อมถือเอา มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๒) คณฺหีสฺสู ถือเอาแล้ว มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๓) คณฺหสฺสู จงถือเอา มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๔) คณฺห จงจับ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๕) คณฺหามิ ย่อมจับ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๖) คณฺหฺยฺย พึงจับ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๗) คณฺหฺนฺตฺ จงจับ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๘) คณฺหิสฺสฺติ จักจับ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๙) คหฺสฺสฺติ จักจับ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๐) คณฺหิตฺถ รับประทาน มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๑) คหฺลฺลิ รับประทาน มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๒) คณฺหิสฺส จักรับประทาน มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน

๓. คห (ถือเอา, รับประทาน, จับ) ลง ฌหา ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยวัตตมานาวิภัติมีรูปดังนี้

วัตตมานาวิภัติ					
บุรุษ	ปรัสนบพ		อัตตโนบพ		โยคะ
	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.	
ปรัสมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑๘ : การประกอบภิกขียาในหมวด คห ธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมถือเอา	ก.คณหาตุ
.....๒) จักถือเอา	ข.อคฺคเหสิ
.....๓) จงถือเอา	ค.สงฺคณฺหิสฺสตี
.....๔) พึงถือเอา	ฆ.ปริคฺคณฺหาตุ
.....๕) จักถือเอาแล้ว	ง.นิกฺคณฺหิสฺสตี
.....๖) จงอนุเคราะห์	จ.คณฺหิสฺสตี
.....๗) จักสงเคราะห์	ฉ.ปคฺคณฺหาตี
.....๘) ย่อมเรียน	ช.อุคฺคณฺเหยย
.....๙) ได้ถือเอาแล้ว	ฌ.คณฺหิสฺสํสุ
.....๑๐) จงกำหนดถือเอา	ญ.นิกฺคณฺหาตี
.....๑๑) ย่อมยกย่อง	ฎ.คณฺเหยย
.....๑๒) จักข่ม	ฐ.อนุคฺคณฺหาตุ
.....๑๓) พึงเรียน	ฑ.ปคฺคเหสิ
.....๑๔) ย่อมข่ม	ฒ.อุคฺคณฺหาตี
.....๑๕) ยกย่องแล้ว	ณ.คณฺหาตี

๒.จงประกอบธาตุ บัจจย วิภตติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นภิกขียาอาขยาต (ถ้ามีอุปสรรคอยู่หน้า ช้อน ค พยัญชนะสังโยค)

๑) คห+ณฺหา+ตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) อนุ+คห+ณฺหา+อนุตุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) วิ+คห+ณฺหา+ลี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ปริ+คห+ณฺหา+ถ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) คห+ณฺหา+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) อุ+คห+ณฺหา+มิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) คห+ณฺหา+อิ+สฺสตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) ป+คห+ณฺหา+อี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) ปริ+คห+ณฺหา+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) นิ+คห+ณฺหา+อิ+สฺสตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) นิ+คห+ณฺหา+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) อุ+คห+ณฺหา+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) ปฏฺิ+คห+ณฺหา+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) ส+คห+ณฺหา+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) นิ+คห+ณฺหา+อนฺตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. คห ชาติ (ถือเอา, รับ, จับ) ลง ฤหา ปัจจัยในกัตตฺวาจก แจกด้วยสัตตมีวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. คห ชาติ (ถือเอา, รับ, จับ) ลง ฤหา ปัจจัยในกัตตฺวาจก แจกด้วยบัญญัติวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. คห ชาติ (ถือเอา, รับ, จับ) ลง ฤหา ปัจจัยในกัตตฺวาจก แจกด้วยอัชชตตนิวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. คห ชาติ (ถือเอา, รับ, จับ) ลง ฤหา ปัจจัยในกัตตฺวาจก แจกด้วยภวิสสันตวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. คห ชาติ (ถือเอา, รับ, จับ) ลง ฤหา ปัจจัยในกัตตฺวาจก แจกด้วยกาลาติปัตติวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๑๙ : การแปลกิริยาหมวด คห ธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

พจนานุกรมศัพท์บาลี - ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กาล	กาล (ท.)	ภตตานิ	ภัตร (ท.)
กาเลน	กาล (ต.)	ภิกขเว	ภิกษุ (อา.)
กิริ	ได้ยินว่า (นิ.)	ภิกขุ	ภิกษุ (ป.)
คณฺหาติ	ถือ (วัตต.)	โภ	ผู้เจริญ (อา.)
คณฺหิสุ	รับ (อชฺชต.)	มนต์	มนต์ (ท.)
คณฺธูริ	คณฺธูระ (ท.)	มเสสฺสโก	ผู้มีศักดิ์ใหญ่ (วิ.)
จิตฺต	จิต (ท.)	มาตา	มารดา (ป.)
โจเร	โจร (ท.)	เมตตาทิกา	ผู้ยิ่งด้วยเมตตา (วิ.)
ตถาคตฺสฺส	พระตถาคต (ฉ.)	โยธา	ทหาร (ป.)
ตฺมุเห	ท่าน, เธอ (ป.)	รณ	รณ (ท.)
ตฺว	ท่าน, เธอ (ป.)	รูปานิ	รูป (ท.)
เถโร	พระเถระ (ป.)	สงฺคณฺหาติ	สงเคราะห์ (วัตต.)
ทส	สิบ (๑๐) (วิ.)	สติมนต์	ผู้มีสติ (วิ.)
ทฺกุขโต	ความเป็นทุกข์ (ต.)	สามเณโร	สามเณร (ป.)
เทเว	เทวดา (ท.)	สารถิ	สารถี (อา.)
เทโว	เทวดา (ป.)	สิสฺเส	ศิษย์ (ท.)
นิคฺคณฺหาติ	ข่ม (วัตต.)	สีลานิ	ศีล (ท.)
นิคฺคณฺหาติ	หยุด (ปัญฺมี.)	หตฺถาจริโย	นายความข้าง (ป.)
ปคฺคณฺหน	ประคอง (ปัญฺมี.)	หตฺถิกินฺต*	อันเป็นเครื่องยังข้างให้รักใคร่ (วิ.)
ปคฺคณฺหาติ	ยกย่อง (วัตต.)	หิ	จริงอยู่, แท้จริง (นิ.)
ปคฺคฺหสิ	ประคอง (อชฺชต.)	อคฺคฺหสิ	ได้จับ (อชฺชต.)
ปญฺญวนฺโต	ผู้มีปัญญา (วิ.)	อญฺชลิ	อัญชลี (ท.)
ปญฺญาส	ห้าสิบ (๕๐) (วิ.)	อตฺตโน	ตน (ฉ.)
ปฏิกฺคณฺหน	รับเฉพาะ (วัตต.)	อถ	ครั้งนั้น (นิ.)
ปตฺต	บาตร (ท.)	อถิคฺคณฺหาติ	ครอบงำ (วัตต.)
ปน	อนึ่ง, ก็ (นิ.)	อนุคฺคณฺหาติ	อนุเคราะห์ (วัตต.)
ปริคฺคณฺหน	กำหนด (วัตต.)	อปฺเปสฺสเก	ผู้มีศักดิ์น้อย (วิ.)
ปฺุตเต	บุตร (ท.)	อาจริโย	อาจารย์ (ป.)
ปุโรโต	หน้า (ต.)	อุคฺคณฺหน	เรียน (วัตต.)
พฺุฑฺโธ	พระพุทฺธเจ้า (ป.)	อุคฺคฺหสิ	ได้เรียน (อชฺชต.)

- ๑)อุปาสิกา ปน ตถาคตฺสฺส ปุโรโต อญฺชลิ ปคฺคฺหสิ.
- ๒)เมตตาทิกา หิ มาตา ปฺุตเต อนุคฺคณฺหาติ.
- ๓)ภิกขเว ตฺมุเห กาเลน กาลิ อตฺตโน จิตฺตานิ ปคฺคณฺหน.
- ๔)เถโร ปน อตฺตโน จิตฺตํ นิคฺคณฺหาติ.
- ๕)อาจริโย อตฺตโน สิสฺเส สงฺคณฺหาติ.
- ๖)ปญฺญวนฺโต ภิกขุ คณฺธูริ อุคฺคณฺหน.
- ๗)ทส กิริ สามเณรา ภตฺตานิ ปฏิกฺคณฺหน.
- ๘)ภิกขุ ทฺกุขโต รูปานิ ปริคฺคณฺหน.
- ๙)โภ สารถิ ตฺว รณ นิคฺคณฺหาติ.
- ๑๐)พฺุฑฺโธ หิ สติมนต์ สามเณโร ปคฺคณฺหาติ.
- ๑๑)มเสสฺสโก หิ เทโว อปฺเปสฺสเก เทเว อถิคฺคณฺหาติ.
- ๑๒)หตฺถาจริโย ปน หตฺถิกินฺตํ มนต์ํ อุคฺคฺหสิ.
- ๑๓)ปญฺญาส กิริ โยธา โจเร อคฺคฺหสิ.
- ๑๔)สามเณโร อตฺตโน ปตฺตํ คณฺหาติ.
- ๑๕)อถกทิวสํ สามเณรา ทส สีลานิ คณฺหิสุ.

*หตฺถิกินฺต เป็นนามกิตก์ ลง อ ปัจจัย

เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ.หตฺถิโน กนฺตาเปติ เอเตนาติ หตฺถิกินฺโต (มนฺโต)

อ.นายความข้าง ยังข้าง ท. ย่อมให้รักใคร่ ด้วยมนต์ นั้น เพราะเหตุานั้น อ.มนต์ นั้น ชื่อว่าอันเป็นเครื่องยังข้างให้รักใคร่.

๒)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาบาลี

ปทานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
กิ่งไม้	สาขา	อา การันต์ อิตถीलึงค์
ขนม	ปว	อ การันต์ ปุงลึงค์
ข่มแล้ว	นิ+คห+ณฺหา+อุ	ธาตุในหมวด คห
คนกำพร้าว	กปณ	อ การันต์ ปุงลึงค์
คนเข้ญใจ	ทลิตุท	อ การันต์ ปุงลึงค์
ครู	ครุ	อุ การันต์ ปุงลึงค์
ความม่งวง	ถีนมิทฺฐ	อ การันต์ นปุงสกลึงค์
ความโลก	โลก	อ การันต์ ปุงลึงค์
จับแล้ว	คห+ณฺหา+อี	ธาตุในหมวด คห
โจร	โจร	อ การันต์ ปุงลึงค์
เด็กชาย	กุมาร	อ การันต์ ปุงลึงค์
เทวดา	เทว	อ การันต์ ปุงลึงค์
นักเรียน	อุคฺคาหก	อ การันต์ ปุงลึงค์
ประคองแล้ว	ป+คห+ณฺหา+อี	ธาตุในหมวด คห
พระราช	ราช	กตปิยศัพท์
ภาษาบาลี	ปาลีภาษา	อา การันต์ อิตถीलึงค์
ย้อมข่ม	นิ+คห+ณฺหา+ติ	ธาตุในหมวด คห
ย้อมจับ	คห+ณฺหา+ติ	ธาตุในหมวด คห
ย้อมยกย่อง	ป+คห+ณฺหา+ติ	ธาตุในหมวด คห
ย้อมเรียน	อุ+คห+ณฺหา+ติ	ธาตุในหมวด คห
ย้อมสงเคราะห์	ส+คห+ณฺหา+ติ	ธาตุในหมวด คห
ได้รับแล้ว	อ+คห+ณฺหา+อุ	ธาตุในหมวด คห
วานร	วานร	อ การันต์ ปุงลึงค์
ศิษย์	สิสุส	อ การันต์ ปุงลึงค์
เศรษฐี	เสฏฺฐี	อี การันต์ ปุงลึงค์
สามเณร	สามเณร	อ การันต์ ปุงลึงค์
หญิงสาว	วภู	อุ การันต์ อิตถीलึงค์
ย้อมอนุเคราะห์	อนฺ+คห+ณฺหา+ติ	ธาตุในหมวด คห
อัญชลี	อญฺชลิ, อญฺชลี	อิ, อี การันต์ อิตถीलึงค์
อาจารย์	อาจฺริย	อ การันต์ ปุงลึงค์

๑)อ.สามเณร ย้อมเรียน ซึ่งภาษาบาลี.

๒)อ.วานร ย้อมจับ ซึ่งกิ่งไม้.

๓)อ.พระราช จับแล้ว ซึ่งโจร ท.

๔)อ.อาจารย์ ย้อมยกย่อง ซึ่งนักเรียน ท..

๕)อ.เศรษฐี ย้อมข่ม ซึ่งความโลก.

๖)อ.ศิษย์ ท. ข่มแล้ว ซึ่งความม่งวง.

๗)อ.เด็กชาย ท. ได้รับแล้ว ซึ่งขนม ท.

๘)อ.ครู ย้อมสงเคราะห์ ซึ่งคนกำพร้าว ท.

๙)อ.หญิงสาว ย้อมอนุเคราะห์ ซึ่งคนเข้ญใจ.

๑๐)อ.เทวดา ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี.

ธาตุ แบบฝึกหัด ที่ ๒๐ : กฎเกณฑ์ในหมวด ตน ธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด ตน ธาตุ เมื่อเป็นกัตตุวาจกในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) มีการลง.....ปัจจัย และ.....ปัจจัยทำธาตุทั้งหลายในหมวด ตน ธาตุเมื่อเป็นกัตตุวาจก
- ๒) มีการแปลง โอ ปัจจัยเป็น.....ได้บ้าง เช่น.....
- ๓) มีการแปลง โอ ปัจจัยเป็น พ แล้วซ้อน.....พยัญชนะสังโยค เช่น.....
- ๔) ยิร ปัจจัยใช้ลงหลัง.....เท่านั้น เช่น.....
- ๕) เมื่อลงวิภัติที่ขึ้นต้นด้วยสระหลัง โอ ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๖) เมื่อลง อี อาคมหลัง โอ ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๗) เมื่อลงวิภัติใดแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง โอ ปัจจัย ให้ลบ.....
- ๘) แปลง กร เป็น กาท บางก็ได้เมื่อลงวิภัติหมวด.....
- ๙) แปลง กร เป็น กาส บางก็ได้เมื่อลงวิภัติหมวด.....
- ๑๐) แปลง กร เป็น ก บางก็ได้เมื่อลงวิภัติหมวด.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัติให้ระบุตัววิภัติ เช่น ตี, ตี ไม่ต้องระบุหมวด)

- ๑) กโรลี ย่อมทำ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๒) กรีสสู ทำแล้ว มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๓) สกุกโณติ ย่อมอาจ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๔) ตโนติ ย่อมแผ่ไป มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๕) ซาคโรถ ย่อมตื่น มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๖) กริสฺสติ จักทำ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๗) กยิราถ พึ่งทำ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๘) ซาคโรหิ จงตื่น มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๙) กริสฺสติ จักทำ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๐) กุพฺพติ ย่อมทำ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๑) กุรุเต ย่อมทำ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๒) กยิรา พึ่งทำ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน

๓. ตน (แผ่ไป) ลง โอ ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยวัตตมานาวิภัติมีรูปดังนี้

วัตตมานาวิภัติ					
บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐุมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๒๑ : การประกอบภิกขียาในหมวด ตน ธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมทำ	ก.ชาคริสฺสตี
.....๒) จักทำ	ข.ตนิสฺสามิ
.....๓) ย่อมตื่น	ค.ตโนถ
.....๔) จักตื่น	ฌ.กยิราถ
.....๕) ได้กระทำแล้ว	ง.กรีสฺสุ
.....๖) จงกระทำ	จ.กुरुเต
.....๗) จักแผ่ไป	ฉ.ปโปไปติ
.....๘) ทำแล้ว	ช.สกุโกมิ
.....๙) จักกระทำแล้ว	ฌ.กาหติ
.....๑๐) จงแผ่ไป	ญ.ชาคริสฺสฺสฺสุ
.....๑๑) ย่อมถึง	ฎ.ชาครีสฺสุ
.....๑๒) จักตื่นแล้ว	ฐ.กโรหิ
.....๑๓) พึ่งทำ	ฑ.ชาคโรติ
.....๑๔) ย่อมอาจ	ฒ.กริสฺสฺสฺสุ
.....๑๕) ตื่นแล้ว	ณ.อกาสี

๒.จงประกอบธาตุ บัจจย วิภัตติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นภิกขียาอาขยาต

๑) กร+โอ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) ตน+โอ+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) สกุก+โอ+หิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ชาคร+โอ+ถ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) กร+โอ+อึ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) สกุก+โอ+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) ชาคร+โอ+อิ+สฺสตี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) กร+ยิร+เอถ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) ป+อปป+โอ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) กร+โอ+อิ+สฺสามิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) ชาคร+โอ+อฺ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) ตน+โอ+อฺ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) ชาคร+โอ+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) อ+กร+โอ+อฺ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) กร+ยิร+เอยฺย	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. ชาคร ธาตุ (ดิน) ลง โอิ ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยวัตตมานาวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. ตน ธาตุ (แม่ไป) ลง โอิ ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยสัตตมีวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. กร ธาตุ (ท่า) ลง โอิ ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยอชชัตตนิวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. กร ธาตุ (ต่อย) ลง โอิ ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยภวิสสันติวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. กร ธาตุ (ท่า) ลง ยिर ปัจจัยในกัตตุวาจก แจกด้วยสัตตมีวิภัตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัสมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๒๒ : การแปลกิริยาหมวด ตน ธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

ปทานุกรมศัพท์บาลี - ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กริ	กระทำ (อชชัต.)	ปุပ္เพहि	ดอกไม้ (ต.)
กรุณั	ความกรุณา (ท.)	ปุชั	การบูชา (ท.)
กยิรา	กระทำ (สัตตมี.)	พาลา	คนพาล (ป.)
กโรติ	กระทำ (วัตต.)	ภติ	การรับจ้าง (ท.)
การุณิโก	มีความกรุณา (วิ.)	ภิกขุ	ภิกษุ (ป.)
กาหนุติ	กระทำ (ภวิส.)	ภุณฺชิตุ	เพื่ออันฉัน
กิริ	ได้ยินว่า (นิ.)	มนุสฺสา	มนุษย์ (ป.)
กุสีตา	ผู้เกียจคร้าน (วิ.)	มยฺหํ	เรา (ฉ.)
จ	ก็, หนึ่ง (นิ.)	มหากาโล	ชื่อวามหากาล
จตุสฺ	สี่ (๔)	มา	อย่า (นิ.)
ชนา	ชน (ป.)	เมตตํ	เมตตา (ท.)
ชาคโรนฺติ	ตื่น (วัตต.)	เมตฺติโก	ผู้มีเมตตา (วิ.)
เช	แนะนำ (อา.)	รณฺเญ	พระราชา (จตุ.)
ตนิ.	แม่ไป (อชชัต.)	ราชา	พระราชา (ป.)
ตโนติ	แม่ไป (วัตต.)	วสุสฺยานิ	ปี (ท.)
ตีณิ	สาม (๓)	สกุการํ	สักการะ (ท.)
ตุวํ	ท่าน (ป.)	สกุโกติ	อาจ (วัตต.)
เตมาสํ	ไตรมาส (ท.)	สจฺฉิกเรยฺย	ทำให้แจ้ง (สัตตมี.)
ถปติ	ช่างไม้ (ป.)	สตฺเตสฺ	สัตว์ (ส.)
ทลิตุโท	คนเขี้ยวใจ (ป.)	สมณธมฺมํ	สมณธรรม (ท.)
ทิสาสฺ	ทิส (ส.)	สาลํ	ศาลา (ท.)
ทุกฺขํ	ความทุกข์ (ท.)	สิสฺสา	ศิษย์ (ป.)
เทวสิกํ	ทุกๆ วัน (นิ.)	สุขํ	ความสุข (ท.)
ธมฺมสฺส	ธรรม (จตุ.)	สุสฺสานะ	ป่าช้า (ส.)
ธมฺมิโก	ผู้ตั้งอยู่ในธรรม (วิ.)	เสฏฺฐิ	เศรษฐี (ป.)
น	ไม่ (นิ.)	เสว	ในวันพรุ่งนี้ (นิ.)
นิพพานํ	นิพพาน (ท.)	หิ	จริงอยู่ (นิ.)
ปาโต	ในเวลาเช้า (นิ.)	อกริ	ทำ (อชชัต.)
ปณฺตี	ประณีต (วิ.)	อกํสฺ	(ได้)ทำ (อชชัต.)
ปน	ก็, หนึ่ง (นิ.)	อกา	(ได้)ทำ (หิยัต.)
ปฺปโปติ	ประสบ (วัตต.)	อกาสิ	(ได้)ทำ (อชชัต.)
ปุคฺคโล	บุคคล (ป.)	อนฺุเมทฺนํ	อนุเมทนา (ท.)
ปุณฺญํ	บุญ (ท.)	อนฺุตรายํ	อันตราย (ท.)
ปุณฺปุณฺนิ	บ่อย ๆ (นิ.)	อาจริยสฺส	อาจารย์ (จตุ.)

๑)มหากาโล กิริ เถโร สุสฺสานะ สมณธมฺมํ กโรติ.

๒)ถปติ ปน ตีณิ วสุสฺยานิ ภติ อกริ.

๓)ปุคฺคโล หิ ปุณฺปุณฺนิ ปุณฺญํ กยิรา.

๔)อุฏฺฐาตาโร ปน ชนา ปาโต ชาคโรนฺติ.

๕)ทลิตุโท หิ ปณฺตี อาหารํ ภุณฺชิตุ น สกุโกติ.

๖)ธมฺมิโก จ ราชา สุขํ ปฺปโปติ.

๗)เมตฺติโก ปน ภิกขุ จตุสฺ ทิสาสฺ เมตตํ ตโนติ.

๘)การุณิโก ปน ภิกขุ สตฺเตสฺ กรุณํ ตนิ.

๙)พาลิ หิ กุสีโต ทุกฺขํ ปฺปโปติ.

๑๐)สิสฺสา อาจริยสฺส สกุการํ อกํสฺ.

๑๑)มนุสฺสา เสว สาลํ กาหนุติ.

๑๒)ภิกขุ นิพพานํ สิจฺฉิกเรยฺย.

๑๓)เสฏฺฐิ กิริ เตมาสํ ปุပ္เพहि ปุชั อกาสิ.

๑๔)เช ตูวํ มยฺหํ ธมฺมสฺส อนฺุตรายํ มา กิริ.

๑๕)เถโร รณฺเญ อนฺุเมทฺนํ อกา.

๒)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาบาลี

ปทานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
กระทำแล้ว	กร+โอ+อี	ธาตุหมวด ดน
กษัตริย์	ขตุตฺติย	อ การันต์ ปุงลิงค์
การงาน	กมฺม	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
การรับจ้าง	ภตฺติ	อิ การันต์ อิตถิลิงค์
คนเขี้ยวใจ	ทลิตฺต	อ การันต์ ปุงลิงค์
ความทุกข์	ทุกฺข	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
ความสะดุ้ง	ตาส	อ การันต์ ปุงลิงค์
คืบ (กลางคืบ)	รตฺติ	อิ การันต์ อิตถิลิงค์
จงทำ	กร+โอ+ฮี	ธาตุหมวด ดน
จงประสบ	ป+อปป+โอ+ตุ	ธาตุหมวด ดน
โจร	โจร	อ การันต์ ปุงลิงค์
เด็ก	กุมาร	อ การันต์ ปุงลิงค์
ได้กระทำแล้ว	อ+กร+โอ+อี	ธาตุหมวด ดน
ตื่นแล้ว	ชาคร+โอ+อุ	ธาตุหมวด ดน
ไตรมาส	เตมาส	อ การันต์ ปุงลิงค์
ท่าน	ตุมฺห	ปฺริสสัพพนาม
นกยูง	โมร	อ การันต์ ปุงลิงค์
บุญ	บุญฺญ	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
พึงกระทำ	กร+โอ+เอยฺยาม	ธาตุหมวด ดน
พึงประสบ	ป+อปป+โอ+เอยฺย	ธาตุหมวด ดน
ภัย	ภย	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
ภิกษุ	ภิกฺขุ	อุ การันต์ ปุงลิงค์
ย่อมกระทำ	กร+โอ+ติ	ธาตุหมวด ดน
ย่อมตื่น	ชาคร+โอ+อนฺฺติ	ธาตุหมวด ดน
ย่อมประสบ	ป+อปป+โอ+ติ	ธาตุหมวด ดน
รัง	กฺูลาวก	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
เรา	อมฺห	ปฺริสสัพพนาม
เวลากลางคืบ	รตฺติ	อิ การันต์ อิตถิลิงค์
เวลาเข้ามืด	ปจฺจฺสู	อ การันต์ ปุงลิงค์
สมณธรรม	สมณธฺมฺม	อ การันต์ ปุงลิงค์
สามเณร	สามเณร	อ การันต์ ปุงลิงค์
อาจารย์	อาจฺริย	อ การันต์ ปุงลิงค์

- ๑)อ.เรา ท. พึ่งกระทำ ซึ่งบุญ.
-
- ๒)อ.ท่าน จงทำ ซึ่งการรับจ้าง.
-
- ๓)อ.อาจารย์ กระทำแล้ว ซึ่งการงาน ตลอดคืบ.
-
- ๔)อ.สามเณร ย่อมกระทำ ซึ่งสมณธรรม ตลอดไตรมาส.
-
- ๕)อ.เด็ก ท. ตื่นแล้ว ในเวลากลางคืบ.
-
- ๖)อ.ภิกษุ ท. ย่อมตื่น ในเวลาเข้ามืด.
-
- ๗)อ.คนเขี้ยวใจ ย่อมประสบ ซึ่งความทุกข์.
-
- ๘)อ.โจร จงประสบ ซึ่งภัย
-
- ๙)อ.กษัตริย์ พึ่งประสบ ซึ่งความสะดุ้ง.
-
- ๑๐)อ.นกยูง ได้กระทำแล้ว ซึ่งรัง บนต้นไม้.
-

ธาตุ แบบฝึกหัด ที่ ๒๓ : กฎเกณฑ์ในหมวด จุร ธาตุ

๑.เติมคำหรือข้อความเกี่ยวกับหลักการของธาตุในหมวด จุร ธาตุ เมื่อเป็นกัตตฺวาจากลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) ธาตุในหมวด จุร ธาตุเมื่อเป็นกัตตฺวาจากลง.....ปัจจัยท้ายธาตุ
- ๒) เมื่อลง เณ, ฌย ปัจจัย หลังอเนกสระธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อิ พุทธิ อิ ต้นธาตุเป็น.....
- ๓) เมื่อลง เณ, ฌย ปัจจัย หลังอเนกสระธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อ พุทธิ อ ต้นธาตุเป็น.....
- ๔) เมื่อลง เณ, ฌย ปัจจัย หลังอเนกสระธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อุ พุทธิ อุ ต้นธาตุเป็น.....
- ๕) ในวิภัติหหมวดปโรก. อชชัต. ภวิส. กาลา. ถ้างลง อิ อากมข้างหลังปัจจัยให้ใช้.....ปัจจัยเท่านั้น
- ๖) หน้าวิภัติที่เป็นสระล้วน เช่น เอ, อี, อา, อุ, อี้, อู, โอ, อัม เป็นต้นห้ามลง.....ปัจจัย
- ๗) ทิส (แสดง) แปลงเป็น.....ใช้แสดงสิ่งที่เป็นรูปธรรม
- ๘) ทิส (แสดง) แปลงเป็น.....ใช้แสดงสิ่งที่เป็นนามธรรม
- ๙) มีการลงนิคคหิตกลางธาตุพร้อมกัมปลง เณ, ฌย ปัจจัยท้ายอเนกสระธาตุที่มีสระ.....เป็นที่สุด
- ๑๐) ธาตุบางตัวที่ไม่ต้องพุทธิสระต้นธาตุตามกฎ เช่น.....

๒.เติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้องครบถ้วน (วิภัติให้ระบุตัววิภัติ เช่น ติ, ตี ไม่ต้องระบุหมวด)

- ๑) โจเรถ ย่อมลัก มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๒) ตกเกมิ ย่อมตริก มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๓) ลกเขยย ฟังกำหนด มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๔) มนุเตติ ย่อมปรีกษา มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๕) จินุตยิ คิดแล้ว มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๖) โคปยามิ ย่อมคุ่มครอง มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๗) เปเสตุ จงส่งไป มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๘) โฆสย จงประกาศ มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๙) โรปยีสู ปลุกแล้ว มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๐) วชชเย ฟิงเว้น มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๑) โปเสนุติ ย่อมเลี้ยง มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน
- ๑๒) โปถยีสู โยบแล้ว มาจาก.....ธาตุ.....ปัจจัย.....วิภัติ ประกอบ.....เป็นประธาน

๓. จุร (ลัก) ลง ฌย ปัจจัยในกัตตฺวาจาก แจกด้วยวัตตมานาวิภัติ และ ภวิสสันติวิภัติ มีรูปดังนี้

วัตตมานาวิภัติ		
บุรุษ	ปรัสสพท	
	เอก.	พหู.
ปฐมบุรุษ		
มัชฌิมบุรุษ		
อุตตมบุรุษ		

ภวิสสันติวิภัติ		
บุรุษ		
	เอก.	พหู.
ปฐมบุรุษ		
มัชฌิมบุรุษ		
อุตตมบุรุษ		

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๒๔ : การประกอบภิกขุในหมวด จุร ธาตุ

๑.จงจับคู่ข้อความภาษาไทย-บาลีต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

.....๑) ย่อมลัก	ก.ปณฺญาเปนฺติ.
.....๒) จักตรีก	ข.ฉาปยีสฺสุ
.....๓) ย่อมกำหนด	ค.เทสยิสฺสลิ
.....๔) จักปรีक्षा	ฌ.โคปย
.....๕) คิดแล้ว	ง.เปเสตุ
.....๖) จงค้อมครอง	จ.กเถสิ
.....๗) จักไหว้	ฉ.เถเนติ.
.....๘) ปลุกแล้ว	ช.ตฤกยิสฺสลิ.
.....๙) เผาแล้ว	ฌ.จิหฺเตสิ
.....๑๐) จงส่งไป	ญ.ปริวชฺชเย
.....๑๑) ย่อมเลี้ยง	ฎ.ลกฺขยามิ
.....๑๒) จักแสดง	ฐ.โรปยิ
.....๑๓) ฟังเว้ารอบ	ฑ.มนฺตยิสฺสามิ
.....๑๔) ย่อมปู	ฒ.อภิวาทยิสฺสามิ
.....๑๕) กล่าวแล้ว	ณ.โปเสมิ.

๒.จงประกอบธาตุ ปัจจัย วิภัติต่อไปนี้ให้สำเร็จเป็นภิกขุอาขยาต

๑) คฺอุป+ณ+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๒) ทิส+ณย+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๓) ปุส+ณ+ทิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๔) ชุส+ณย+ถ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๕) จุท+ณ+มิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๖) ปาล+ณย+ติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๗) ปุถ+ณย+อิ+สฺสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๘) อภิ+วที+ณย+อี	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๙) ปุช+ณ+ทิ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๐) วิท+ณย+อิ+สฺสติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๑) ปิส+ณย+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๒) รุป+ณย+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๓) จท+ณย+อิ+สฺสตา	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๔) นิ+วส+ณย+อุ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....
๑๕) อุ+ยุช+ณ+อนฺติ	สำเร็จรูปเป็น.....	แปลว่า.....

๓. จุร ชาติ (ลัก) ลง ฌย ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยวัตตมานาวีภัตติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๔. คุป ชาติ (คัมครอง) ลง ฌย ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยสัตตมีวิภัตติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๕. ฆุส ชาติ (ประกาศ) ลง ฌย ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยบัญญัติวิภัตติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๖. ปุส ชาติ (เลี้ยง) ลง ฌย ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยภวิสสันติวิภัตติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

๗. ทิส ชาติ (แสดง) ลง ฌย ปัจจัยในกัตตุวาก แจกด้วยวัตตมานาวีภัตติ เจเพาะฝ่ายปรัสสบท มีรูปดังนี้

บุรุษ	ปรัสสบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ			นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ			ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ			อัมหโยคะ

ธาตุ แบบฝึกหัดที่ ๒๕ : การแปลกิริยาหมวด จุร ธาตุ

๑)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการแปลโดยพยัญชนะ

ปทานุกรมศัพท์บาลี - ไทย			
บาลี	ไทย	บาลี	ไทย
กสาย	แสร้ง (ต.)	สตถา	พระศาสดา (ป.)
กิริ	ได้ยินว่า (นิ.)	ตถาคโต	พระตถาคต (ป.)
กฺฎิ	กฺฎิ (ท.)	มหาโจโร	มหาโจร (ป.)
โคปยติ	คู้มครอง (วัดต.)	มหาเตโช	ผู้มีเดชมาก (วิ.)
จ	ก็, อนึ่ง	มาตรํ	มารดา (ท.)
จกขุณา	จักขุ (ต.)	มาเปติ	สร้าง (วัดต.)
เจติยํ	เจติยํ (ท.)	โยโร	ทหาร (ป.)
โจเร	โจร (ท.)	รณญู	พระราชา (จตุ.)
โจเรติ	ลัก (วัดต.)	ราชา	พระราชา (ป.)
ทิพฺเพน	อันเป็นทิพย์ (วิ.)	รุกฺเข	ต้นไม้ (ท.)
ทูโต	ทูต (ป.)	โรเปติ	ปลูก (วัดต.)
เทสยิ	แสดง (อชชต.)	โลกวิฑู	รู้แจ้งซึ่งโลก(วิ.)
ธนานิ	ทรัพย์ (ท.)	วฐุ	หญิงสาว (ป.)
ธมฺมํ	ธรรม (ท.)	วินยํ	พระวินัย (ท.)
ธโร	นักปราชญ์ (ป.)	โวโลกยติ	ตรวจดู (วัดต.)
นครํ	เมือง (ท.)	สตฺเต	สัตว์ (ท.)
ปกาสยติ	ประกาศ (วัดต.)	สมฺมุชฺเชติ	กวาด (วัดต.)
ปญฺญาปยิ	บัญญัติ (อชชต.)	สามเณโร	สามเณร (ป.)
ปญฺญาเปสุํ	ปุ (อชชต.)	สาสนํ	ศาสนา (ท.)
ปน	อนึ่ง, ก็	ปณฺณํ	จดหมาย (ท.)
ปริวชฺชยติ	เว้นรอบ (วัดต.)	เสฏฺฐิสฺส	เศรษฐี (ฉ.)
ปาโต	ในเวลาเช้า (นิ.)	เสฏฺฐิ	เศรษฐี (ป.)
ปาปานิ	บาป (ท.)	หิ	จริงอยู่ (นิ.)
ปฺญญุกาโม	ผู้ใคร่ในบุญ (วิ.)	อชฺช	ในวันนี้ (นิ.)
ปฺตุโต	บุตร (ป.)	อตฺตโน	ตน (ฉ.)
เปเสติ	ส่งไป (วัดต.)	อภิวาเทมิ	ไหว้ (วัดต.)
โปเถติ	บาย (วัดต.)	อหํ	เรา (ป.)
โปเสติ	เลี้ยง (วัดต.)	อาจฺริโย	อาจารย์ (ป.)
พฺพุฑฺ	พระพุทธรเจ้า (ท.)	อาสนานิ	อาสนะ (ท.)
พฺพุฑฺโธ	พระพุทธรเจ้า (ป.)	อุปาสกา	อุบาสิกา (ป.)

๑)มหาโจโร เสฏฺฐิสฺส ธนานิ โจเรติ.

๒)มหาเตโช ปน ราชา นครํ โคปยติ.

๓)อหํ โลกวิฑู พฺพุฑฺ อภิวาเทมิ.

๔)วฐุ ปาโต รุกฺเข โรเปติ.

๕)ตถาคโต อตฺตโน สาสนํ ปกาสยติ.

๖)ปฺตุโต มาตรํ โปเสติ.

๗)โยโร กสาย โจเร โปเถติ.

๘)สามเณโร กิริ ธมฺมํ เทสยิ.

๙)สตฺถา วินยํ ปญฺญาปยิ.

๑๐)อุปาสกา อาสนานิ ปญฺญาเปสุํ.

๑๑)ทูโต จ รณญู ปณฺณํ เปเสติ.

๑๒)ธโร หิ ปาปานิ ปริวชฺชยติ.

๑๓)อาจฺริโย อชฺช กฺฎิ สมฺมุชฺเชติ.

๑๔)ปฺญญุกาโม ปน เสฏฺฐิ เจติยํ มาเปติ.

๑๕)พฺพุฑฺโธ ทิพฺเพน จกขุณา สตฺเต โวโลกยติ.

๒)จงแปลประโยคต่อไปนี้เป็นภาษาบาลี

ปทานุกรมศัพท์ไทย - บาลี		
ไทย	บาลี	รายละเอียด
จักส่งไป	ปีส+ณย+อิ+สฺสติ	ธาตุ หมวด จุร
โจร	โจร	อ การันต์ ปุงลิงค์
ชาวนา	กสก	อ การันต์ ปุงลิงค์
ทรัพย์	ธน	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
ทอง	สุวรรณ	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
เทวดา	เทว	อ การันต์ ปุงลิงค์
ธรรม	ธมม	อ การันต์ ปุงลิงค์
นางอัปสร	อจุฉรา	อา การันต์ อิตถีลิงค์
บิดา	ปีตุ	กติปยศัพท์
บุตร	ปุตฺต	อ การันต์ ปุงลิงค์
ผ้ากาสายะ	กาสาย	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
เผาแล้ว	ฉป+ณย+อุ	ธาตุ หมวด จุร
พระเจดีย์	เจติย	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
พระไตรปิฎก	ติปิฎก	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
พระเถระ	เถร	อ การันต์ ปุงลิงค์
พระพุทธเจ้า	พุทฺธ	อ การันต์ ปุงลิงค์
พระราช	ราชา	กติปยศัพท์
พึงทรงจำ	ธร+ณ+เอยฺย	ธาตุ หมวด จุร
ภิกษุ	ภิกฺขุ	อุ การันต์ ปุงลิงค์
มารดา	มาตุ	กติปยศัพท์
ย้อมกำหนด	ลกฺข+ณ+ติ	ธาตุ หมวด จุร
ย้อมชมเชย	โถม+ณ+ติ	ธาตุ หมวด จุร
ย้อมนุ่ง	นิ+วส+ณ+อนฺติ	ธาตุ หมวด จุร
ย้อมบูชา	ปฺช+ณ+ติ	ธาตุ หมวด จุร
ย้อมแบ่ง	ภาช+ณ+ติ	ธาตุ หมวด จุร
ย้อมรักษา	ปาล+ณ+ติ	ธาตุ หมวด จุร
เรือน	เคห	อ การันต์ นปุงสกลิงค์
ฤดู	อุตุ	อุ การันต์ ปุงลิงค์
เศรษฐี	เสฏฺฐี	อี การันต์ ปุงลิงค์
แสดงแล้ว	ทิส+ณย+อิ	ธาตุ หมวด จุร

๑)อ.ภิกษุ ท. ย้อมนุ่ง ซึ่งผ้ากาสายะ ท.

๒)อ.เศรษฐี จักส่งไป ซึ่งทอง ท. แก่พระราช.

๓)อ.พระเถระ แสดงแล้ว ซึ่งธรรม.

๔)อ.เทวดา ย้อมชมเชย ซึ่งพระพุทธเจ้า.

๕)อ.มารดา ย้อมรักษา ซึ่งบุตร ท.

๖)อ.โจร ท. เผาแล้ว ซึ่งเรือน.

๗)อ.นางอัปสร ย้อมบูชา ซึ่งพระเจดีย์.

๘)อ.บิดา ย้อมแบ่ง ซึ่งทรัพย์ ท. แก่บุตร ท.

๙)อ.ภิกษุ ท. พึงทรงจำ ซึ่งพระไตรปิฎก.

๑๐)อ.ชาวนา ย้อมกำหนด ซึ่งฤดู ท.